

У овом броју

Вашингтонски аналитичари ...	2
Србија се брани, не напада	2
Албанцима статус „најповлашћеније“ ...	3
Царство корупције и безакоња	4
Амерички човек Бан Ки Мун	6
Опасности од унилатералног ...	6
Руске војне базе на граници ...	7
Питања и даље без одговора	8
Конфедерација пре потпуне ...	8
Спекулације о перспективи ...	9
Америчко оклевање	10
Решење се не назире	11
Косовски демократски дефицит	12
Положај Срба у постјугословенским	13
Озбиљнија албанска струја	17
Осмишљавање будућности почиње	18
Хроника страдања храма Св. Тројице	20

НЕОДГОВОРНО ПРЕНЕБРЕГАВАТИ ТЕРИТОРИЈАЛНУ ЦЕЛОВИТОСТ ДРЖАВА

Руски председник Владимир Путин изјавио је да је неодговорно пренебрегавати принцип територијалне целовитости држава и нагласио да се Русија залаже за директан дијалог Приштине и Београда, чији је циљ компромис о будућем статусу, прихватљив за обе стране.

Принцип територијалне целовитости држава, који брани Русија у односу на Косово, тиче се многих европских земаља, рекао је руски председник и додао да сматра да је 'крајње неодговорно да се тај принцип пренебрегава', пренео је Итар-Тас.

Путин је на Прес конференцији у Сочију после сусрета са шпанским премијером Хозеом Луисом Сапатером истакао да Русија не сматра целисходним стављање косовског про-

Председник Русије В. Путин

цеса у временске оквири и да се залаже се за директан дијалог Приштине и Београда.

Ми смо за то да почне директан дијалог Приштине и Београда, али не сматрамо неопходним да се он ограничава и ставља у 'Прокрустову постељу' временских оквира', изјавио је председник Русије.

Наглашавајући да се позиција Русије о Косову није изменила, Путин је рекао да 'тај дијалог треба да буде слободан', а да је његов циљ 'компромис прихватљив за обе стране'.

Шеф руске државе је позвао међународну заједницу да 'не ниподаштава принцип територијалне целовитости држава' и изразио спремност Русије да настави рад са свим учесницима 'косовског процеса', као и са САД и Европском унијом, под окриљем УН.

Шпански премијер Хозе Луис Сапатеро изразио је очекивање да ће при решавању 'косовског питања' бити избегнуте 'једностране активности' и истакао да је за решавање питања Косова 'неопходан консензус међу странама и одобрење Уједињених нација'.

РТС, 28.09.07

ПРИЗНАЊЕ НЕЗАВИСНОСТИ КОСОВА УДАЉАВА СРБИЈУ ОД ЕУ

Бостонски лист "Бостон глоуб" (The Boston Globe) преноси данас оцену српских званичника да ће Београд изгубити европску перспективу ако Запад призна независност Косова, као и да би то практично онемогућило даљу сарадњу с Хашким судом. Подсећајући на НАТО бомбардовање СР Југославије пре осам година, лист наводи да је срба грађана Србије према Западу оживљена пошто су западне владе, посебно САД, почеле да говоре о признавању Косова као независне државе.

"Бостон глоуб" преноси оцену западних политичара да ће, пошто нема помирења Срба и Албанаца, признање независности помоћи стабилизацији региона. "Српски политичари, чак и прозападни, кажу да ће признање независности Косова донети нову еру изолације Србије и непријатељства према Западу", наводи се у тексту и додаје да ће то Европу оставити без утицаја у Србији.

Како се наводи, Европа је покушала да интегрише Србију у НАТО и ЕУ, а да је Србија као "регионална сила" очекивала брз приступ у Унију, поготово зато што су многи суседи већ у њој.

Том путу у ЕУ се, међутим, испречио проблем сарадње с Хагом коју је ЕУ упорно захтевала, што је Србија "тек на махове испуњавала". Преносећи расположење српских политичара према проблему Косова, лист цитира министра за инфраструктуру Велимира Илића који је рекао да ако Запад призна Косово, "онда нам ЕУ није потребна".

"То је тежак избор, али Србија има свој понос и свој интегритет", преноси "Бостон глоуб" Илићеве речи и наводи да је он једини виши владин званичник који је рекао тако нешто.

Лист преноси и оцену члана српског преговарачког тима за Косово Леона Којена који је у "Дневнику" написао да признање независности Косова "може водити ланцу догађаја са непредвидивим последицама, укључујући губитак европске перспективе за Србију".

Поможница министра спољних послова задужена за европске интеграције сматра, преноси лист, да би подршка у јавном мњењу за хапшење и испоручивање оптужених пред Хашким судом практично нестала ако би дошло до признања независности Косова.

"Бостон глоуб" преноси да су западне владе спремне да се реши будући статус Косова како би се оно стабилизovalo, али и смирили Албанци који чине већину на Косову.

"САД су отворено говориле о признавању Косова и траже од Европљана да прихвате тај план", пише лист.

У тексту се додаје да је ЕУ "сатерала себе у ћошак" будући да је тражила да се решење за Косово донесе у Савету безбедности УН, што је Русија блокирала.

"То оставља Европу подељену управо док покушава да искаже снажну спољну политику".

15.09.07.

ВАШИНГТОНСКИ АНАЛИТИЧАРИ ПЛАШЕ СЕ ДА СРБИЈА КРЕЋЕ ОПАСНИМ ПУТЕМ КА ИЗОЛАЦИЈИ

Охрабрени подршком Москве ставу Београда према Косову, националисти у Србији све више позивају на тешње везе са Русијом, што покреће и страховања да се Србија можда удаљава од свог циља да се придружи институцијама Запада. У међувремену, неки аналитичари се плаше да се Србија креће опасним путем ка изолацији.

Премијер Србије Војислав Коштуница недавно је рекао да ће Београд "знати како да се захвали Русији" за њену подршку у вези са будућим статусом Косова. Неке аналитичаре зачудила је та изјава председника српске Владе. Да ли се Србија удаљава од свог циља - придруживања западним интеграцијама? И ако је тако, због чега је то важно? **Мартин Слещингер** из вашингтонског Центра Вудро Вилсон каже:

"Мислим да би за гљде у Србији и њихово руководство било врло кратковидо да мисле да ће Руси помоћи српским интересима по сваку цену. Руси раде оно што раде из својих разлога и једино за себе. Не због Срба".

Аналитичари се генерално слажу да Русија, својим противљењем плану Запада за Косово, покушава да успостави равнотежу глобалног утицаја са САД и ЕУ. **Ханс Маул** са Универзитета у Триру, у Немачкој, каже:

"У питању је тврда, хладна руска рачуница, а не "словенска солидарност", као што можда Србија верује".

Џејмс О'Брајен, аналитичар у консултантској фирми "Олбрајт група", каже да Москва жели да одложи консолидацију ЕУ и НАТО-а. Бивши специјални саветник председника за Балкан тврди да Кремљ користи Београд као пиона у надметању за утицај, што штети дугорочнијим интересима Србије:

"Могућност српског народа да се придружи ЕУ, да путује и тргује слободно зависиће од руског председника Владимира Путина. Мислим то није оно што би Срби желели".

Слещингер додаје да Руска умешаност у питање Косова на страни Србије није у потпуности негативна, јер она доприноси равнотежи, у како каже, једностраним напорима влада западних земаља да помогну Косову да добије независност. Међутим, они такође указују да Русија Србији не нуди суштинско, изузев неопређене подршке у случају Косова:

"Будућност Србије, као и свих њених суседа је у ЕУ и НАТО-у, посебно у Европској унији. Русија не нуди ништа осим рачуна за гас. Понекад он може да буде јефтин, понекад ће бити скуп".

Познавалац прилика на Балкану **Ед Џозеф** каже да српски премијер Војислав Коштуница покушава да искористи конфронтацију између Запада и Русије на исти начин на који је то бивши југословенски председник Јосип Броз Тито учинио пре пола века. Он међутим додаје да је та стратегија осуђена на пропаст:

"Не верујем да можете да уђете у Европску унију, а да не прихватите све транзиционе промене у вашој Влади или друштву. Не можете да седите на две столице, морате да изаберете".

Двадесетседмочлана Европска унија понудила је земљама Балкана, укључујући и Србију, могућност пуноправног чланства, под условом да спроведу демократске реформе. САД подржавају интеграцију целог европског континента у јединствену слободну и просперитетну заједницу.

Ивана Кухар, Вашингтон, VOA 24/09/2007

СРБИЈА СЕ БРАНИ, НЕ НАПАДА

Др Миле Савиј

Када је Курт Вокер, један од помоћника америчког државног секретара, саопштио да ће САД једнострано признати независност Косова ако Савет безбедности УН не постигне консензус о статусу ове српске покрајине, зачудо, нико од независних следбеника НАТО-а није ту изјаву назвао претњом или нападом на суверенитет и интегритет признате чланице УН! Уместо тога, одједном су, врло забринуте, открили у анализи Ахтисаријевог плана, посебно Анекса XI, недопустиве претње и напад на све земље НАТО-а. Занимљиво, "ратоборном реториком" назива се упознавање јавности

са садржајем и последицама примене Ахтисаријевог плана, "претњом силом" изјава да ће Србија у складу са међународним правом бранити свој интегритет. Или, пак, "нападом" на све земље НАТО-а – став да Србија треба да одбаци чланство у НАТО-у ако његове чланице са САД на челу једнострано признају независност Косова. Ко се, у ствари, брани, а ко напада? Нема сумње, брани се Србија, јер је нападнут њен државни интегритет.

Треба ли подсећати да последње отворено залагање за независност Косова и парламентарни статус НАТО-а на том простору није ни прво ни једино? Шта још треба да се чује како би се схватило да САД, као водећа земља НАТО-а, свесно подривају преговоре? Зар није очигледно да постоји реална опасност да косовски Албанци после 10. децембра једнострано прогласе независност, и то баш на наговор и подршку САД. И зар није сасвим јасно да су ставови попут Вокерових отворен напад на суверенитет и интегритет Србије? Јесте, али изгледа да то што је свима очигледно није пожељно да се јавно саопшти. Све

то, наравно, може да има и извесну унутрашњополитичку димензију у којој би требало, управо због одређених страначких интереса, потиснути у други план кључни државни проблем са којим је Србија суочена.

Претпоставимо, међутим, да Србија жели да постане чланица овог војног савеза. Шта би био предуслов за то? Очигледно, ништа друго до њено добровољно пристајање на независност Косова, на отцепљење дела територије у интересу САД и НАТО-а, на понижавајуће гажење сопственог устава и признатих норми међународног поретка, на диктат политике силе и, коначно, на добровољно одрицање од универзалног права на одбрану државног достојанства и територијалног интегритета. Упозорење Србији за наводни "напад" на НАТО не значи ништа друго до захтев да сама Србија призна независност Косова, односно да се повинује интересима САД и НАТО-а. Зато противљење уласку Србије у НАТО, у суштини, јесте супротстављање отцепљењу Косова и Метохије.

С друге стране, одбијање Србије да призна независност Косова, што је сасвим извесно, ни за САД и НАТО не значи ништа друго до затварање врата Србији за чланства у том војном савезу. И зашто то крити, ма колико непријатно и непрагматично звучало? При томе, није Србија водила никакву антинатовску политику, него се скоро деценију брани – од агресије НАТО-а 1999. године, до једностраног признања независности Косова 2007. године. И није Србија измишљала специјалне услове за учлањење у НАТО, него јој тај војни савез намеће немогућ услов – добровољно поништавање међународно признатог суверенитета на сопственој територији, чиме могуће чланство губи смисао.

С обзиром на то да су претње и напад на интегритет Србије очигледни, она мора да се брани. Прво да спречи једнострано проглашење и признавање Косова мимо Савета безбедности УН.

Пошто, међутим, постоји реална опасност, да се то ипак деси после 10. децембра, и то захваљујући политици САД као водеће земље НАТО-а, Србија ће морати да настави одбрану и након тога. Ваљда је, бар, одбрана легитимна.

Суштинска дилема за Србију није да ли може, или не може постати члан НАТО-а после отцепљења Косова и Метохије. Под тим условом, свакако, може. Права дилема је – да ли има, или нема морално – и право и обавезу – да брани свој државни интегритет и достојанство. Односно, под којим условима може, а под којим не може да их сачува. Да ли неко стварно верује да је заштита територијалног интегритета могућна изјашњавањем Србије за чланство у НАТО-у када САД као његова водећа земља унапред прете једностраним признањем независности Косова? Наравно да не, јер је то логички немогуће. Другим речима, Србија би могла ући у НАТО само ако би се одрекла Косова и Метохије. Зато је и опредељење против уласка у НАТО, у ствари, опредељење за одбрану Косова и Метохије као саставног дела Србије.

Тешко је то прикрити призивањем „високих“ стандарда једне плитке, наивно прагматичне идеологије по којој се насилно разбијање сопствене државе, наводно, може надокнадити тиме што ће њена војска моћи да учествује у морално сумњивим војним акцијама, на туђим територијама, за туђе интересе. Као што је немогуће, не само политички већ и морално, бранити став

да је изјашњавање за легитимну одбрану и војну неутралност лоше, а приступања војном пакту, чија сте жртва, и учешће у његовим војним операцијама, које са наше тачке гледишта нису ничим мотивисане, добро.

Чему онда покушаји да се анализа улоге САД и НАТО-а у разбијању Србије и отварање јавне расправе о корацима, које Србија, суочена са једностраним признањем Косова, треба да предузме, проглашавају „ратоборном реториком“ „претњама“ и „нападима“ на све земље НАТО-а? Ништа ново. У пропагандном говору у коме се војна агресија од милга зове „хуманитарном интервенцијом“, а цивилне жртве „колатералном штетом“, шта друго очекивати него да се захтеви за поштовањем међународног права назову „ратнохушкачком политиком“. Но, свакоме ко заиста хоће да види о чему се ради јасно је ко се брани, а ко напада.

Ако се опредељење за војну неутралност назива непријатељством, онда то неодољиво подсећа на већ познату логику – *ко није с нама, он је против нас*. А када се легитимна одбрана тенденциозно приказује као напад, онда то не значи ништа друго до покушај да се елементарно право на одбрану, прво, компромитује па, затим, и ускрати.

Саветник председника Владе Србије
Миле Савић

АЛБАНЦИМА СТАТУС „НАЈПОВЛАШЋЕНИЈЕ МАЊИНЕ“

Њујорк – Свако ко макар мало познаје Србију, српски народ и српску историју свакако мора добро знати да никада и ништа неће моћи да промени одлуку, која је народном вољом потврђена и у новом Уставу Србије, да Покрајина Косово и Метохија као суштинска аутономија остаје саставни и неотуђиви део државе Србије. Будите уверени, поштована господо, да нико и никад, супротно Повељи УН и својим једностраним актима, не може порећи ове истине, погасити Устав Србије и вољу њених грађана. На свету не постоји држава која би се икада помирила са таквим понижењем, па би било апсурдно очекивати тако нешто и од моје земље.

Овим је речима Војислав Коштуница јуче у Њујорку окончао своје обраћање представницима косовских Албанаца и међународне заједнице. Председник Владе Србије је у старту упозорио присутне да демократско решење статуса Космета „искључује могућност да се војно присуство међународних снага на Косову и Метохији може искористити у функцији евентуалног једностраног проглашавања независности покрајине, будући да су међународне војне снаге дошле на Косово да би се штитиле Резолуција 1244 и важеће норме међународног поретка“. Он је упозорио да међународна заједница не сме подлећи „претњи албанских терориста да ће изазвати масовно насиље ако нема независности покрајине“.

– Уколико бисмо због тога одустали од демократског решења и свесно погазили Повељу УН, била би то понижавајућа капитулација свих држава чланица УН пред једном терористичком претњом. Отворено речено, то би било недвосмислено признање да је терор постао јачи од међународног права и међународног поретка.

Ако треба да одустанемо од права и правде и да распарчавамо суверену државу Србију зарад примене Анекса 11 Ахтисаријевог плана, како би се обезбедили геостратешки и војно-безбедносни интереси одређених сила, онда би то, поштована господо, значило крах демократског поретка и легитимисање супериорности политике силе над правом и поретком на којем почива савремени свет.

Инсистирајући да ниједна национална мањина „нема право да ствара државу у држави“, Коштуница је позвао све присутне да

укажу српској страни на „аргументоване приговоре који би указали да нека, било која, национална мањина у Европи или било где у свету има у било ком сегменту већа права него што се то предвиђа у нашем предлогу суштинске аутономије за Косово. Ми позивамо и албанску страну и тројку да нам укажу на неки пример потпунијег остваривања мањинских права и спремни смо да сада конкретно о томе расправљамо“.

– Нико данас нема право да охрабрује косовске Албанце у уверењу да је ово што им нуди Србија мало и да им обећава подршку за независност. Истину говорећи, то није само насртај

на територијалну целовитост Србије и покушај њеног насилног распарчавања, и то није само бескрупулозно гажење међународног права. Права је реч да смо суочени са демонстрацијом политике силе која верује да националне мањине може да претвара у народе, да покрајине претвара у државе, а да границе међународно признатих, независних држава прекраја по мери својих интереса. Реално гледано, они који би спроводили такво међународно безакоње понајмање ће водити рачуна и понајмање ће поштовати праве интересе албанске националне мањине на Космету, нагласио је Коштуница. Србија на својој територији у Покрајини Косово и Метохија албанској националној мањини гарантује најповлашћенији статус који било која национална мањина данас има

у свету. Једина граница суштинске аутономије за остваривање права косовских Албанаца постављена је тамо где би почело рушење Србије стварањем нове државе на њеној територији. Дакле, Србија тачно зна шта хоће и зна шта неће. Она хоће просперитетну албанску националну мањину која се развија кроз функционалну суштинску аутономију, а неће оно што не може да допусти ни једна држава на свету, а то је да се на њеној територији прави нова држава – рекао је Коштуница..

Част нације

Ми ћемо бранити част нације, достојанство своје историје, вере и културе, који су нераскидиво и органски повезани са Косовом и Метохијом. Чиме би се могла оправдати одлука да симболи српске државе и нације, Пећка патријаршија и Грачаница, које је српски народ подизао пре осам векова, од 2007. године престану да буду у Србији?

Политика, 29.09.2007.

Војислав Коштуница

ЦАРСТВО КОРУПЦИЈЕ И БЕЗАКОЊА

Мисија УН на Косову и Метохији, највећа у историји ове организације, делује као својеврсна „прва држава УН на свету“, у којој међународне снаге не обезбеђују само мир и питку воду већ граде цео један нови поредак... али у том поретку владају корупција и безакоње, написао је Маћеј Заремба, прослављени новинар најтиражнијег и најутицајнијег шведског листа „Дагенс нихетер“, после шестомесечног боравка у јужној српској покрајини коју он назива „Унмикистан, земља будућности“. После разговора са житељима Косова, бившим и садашњим званичницима Унмика, представницима локалних власти и међународних организација које ту делују, позивајући се на званичне извештаје, али и на оно што је видео сопственим очима „на терену“, Заремба је дошао до запањујућих открића о спрези унмиковаца и локалне албанске мафије под окриљем УН, о масовним некажњеним финансијским злоупотребима, о случајевима кршења људских права, подмићивања и некомпетентности особља. Светска организација, која би требало да штити безбедност, имовину и права становника Косова и да постави темеље за демократију, ефикасно судство и функционалну тржишну економију, постигла је управо супротно. Косово је постало легло неправди, безвлашћа и криминала, европски центар за трговину женама и дрогом, оцењује шведски новинар пољског порекла.

Буја црно тржиште

У првом од четири наставка која су посвећена „Унмикистану“, аутор уводи читаоце у косовску свакодневицу. Аеродром на који је слетео надзира Исландска управа за цивилну авијацију, услуге мобилне телефоније пружа француска компанија са државним кодом Монака. На сваких шест километара је бензинска пумпа, „фантастичан рекорд, који, нажалост, служи само за прање новца од шверца дроге, оружја и сексуалног робља“, примећује Заремба.

У радњама сапун из Бугарске, кошуље из Тајвана, брашно из Чешке, вода за пиће из Мађарске... После осам година и потрошене 22 милијарде евра, на Косову и даље буја црно тржиште, док је оно легално пред колапсом.

Већина становника Косова струју има свега неколико сати дневно, неки ни толико.

„Како то, питате се, да држава којом управљају УН, и које су инвестирале 700 милиона евра у две електране на подручју толико богатом лигнитом да би могао да њиме осветли цео Балкан, не може да произведе довољно струје, али ствара 70 пута веће загађење од оног дозвољеног у ЕУ?“

Проучивши током свог вишемесечног боравка како у целини делује систем на Косову, Заремба схвата одговор: преплаћени унмиковци нису ту да би се борили против организованог криминала, највећег зла у покрајини, јер би таква мисија захтевала стратегију, храброст, пожртвованост и одговорност, а они „осећају одговорност само према сопственој каријери, у којој је Косово тек епизода“. Зато је свих седам различитих косовских „гувернера“ – шефова Унмика – у својим извештајима говорило само о стабилности и напретку. „Једино тако су могли да напредују у каријери“, наводи шведски новинар.

Криминал на све стране

„Очекивали бисте да је мисија УН као поларна експедиција: јасни циљеви, одлучно вођство, одговарајућа опрема, стручњаци предани задатку. Имали бисте право да тако мислите, с обзиром на њихове огромне плате и чињеницу да је за свако место у мисији било 229 пријављених. Али УН мисија на Косову нема ничега од наведеног“, примећује Заремба. Уосталом, додаје, „ко озбиљно верује да би припадници полицијских снага, састављене од припадника 44 нације – од којих су половина из полудемократских држава ризиковали сопствени живот ради примене реда и закона у земљи која их никад није имала?“

Британски извор каже Заремби да је седиште полицијских снага УН на Косову затрпано извештајима о криминалу који нико никад није ни погледао. Већина злочина тамо никад није истражена,

али, с друге стране, ко би то умео да уради, чак и кад би хтео, пита се новинар, кад се погледа састав Унмика.

Становнике Косова подучава управљању железницом стручњак за луке из Сијера Леонеа у којем се последњи воз зауставио 1975. Чувар паркинга је из Бангладеша, човек без возачке дозволе који говори само бенгалски те мора да је дебело платио мито да би био примљен у УН. „Има на стотине тих нестручних људи, чак и у финансијама и судству под управом Унмика...

Већина житеља Косова дубоко је разочарана понашањем Унмика и нема у њега поверење, спознао је Заремба. А онда је открио и зашто.

„Свака крава у Француској је субвенционисана са три евра дневно, док сваки други Косовар живи од трећине те суме. Уколико га опљачкају, мале су шансе да ће починилац бити икада ухваћен, иако је на Косову највећи број полицајаца по становнику у Европи. У судовима чека 30.000 нерешених случајева. Уколико сте Ром или Србин на Косову, могло би вам

Манастир Грачаница (14. век) на листи светске баштине UNESCO-а

се догодити да вам спале кућу – док војници НАТО-а мирно стоје поред и посматрају. То се догодило већ много пута“, пише Заремба.

Држава УН и седам пљачкаша

У другом наставку, „Држава УН и седам пљачкаша“ (при чему ту не мисли на седам досадашњих шефова Унмика), новинар поред осталог описује невоље временске, сиромашне „госпође Хисари“, која је остала без телефона јер њен станар Јо Тручлер, старији управник косметске енергетске компаније КЕК, није платио телефонски рачун од 6.900 евра је једна и по просечна годишња плата на Косову, док је Тручлерова плата у Унмику тада била око 20.000 евра месечно). Очајна газдарица се обратила суду, али јој је речено да он није надлежан за унмиковце. Писала је Унмику, који јој је одвратио да нису одговорни за оно што њихови припадници чине приватно.

У међувремену је безобзирни станар отишао са Косова, односећи 4,3 милиона долара који су се касније појавили на његовом рачуну у Гибралтару. Истражитељи су утврдили да је Тручлер, којем је поверено да води једно од најважнијих предузећа на Косову (оно исто које грађанима не обезбеђује довољно струје), добио посао на основу фалсификованих докумената, да није ни економиста, ни инжењер, већ ситни преварант из Немачке.

„Они који се не врате са Косова цеопа пуних пара или су будале, или свеци“, каже један Зарембин неименовани сагово-

рник. Други Косово описује као „елдорадо за лопове“, а трећи признаје да је учествовао у много мисија УН у свету, али да „ниједна није била толико трупа као ова на Косову“. Сви су они из различитих земаља, и заузимају (или су заузимали) високе функције у Унмику. Мари Фучи, која је 2003–2004. водила Косовску поверљачку агенцију, тврди да је већина помоћи упућена Косову завршила у рукама локалних мафијаша и да су огромне суме потрошене на активности које немају никакве везе са опоравком косовске привреде – већ са богаћењем косовске номенклатуре и челника Унмика.

У „причи о седам пљачкаша“, Заремба разоткрива како се то радило. Бо Олсен (име је измишљено) у својој земљи је био мали чиновник, а на Косову је постао главни међународни саветник у телефонској компанији ПТК. Није вредео ни трећину плате коју је примао (11.000 евра месечно), али је успео да опстане захваљујући мародеру (лешинару) број два, локалној Албанки. Њој је Унмик одредио мању плату, „свега“ 1.000 евра, с тим да је слободно могла да упошљава неограничен број помоћника из иностранства за десетоструку већи износ... што је и чинила, под условом да Олсен и она добију свој део.

Трећи је извесни Гевин Џефри, директор у истој компанији ПТК. Он доводи познаника из Лондона, „финансијског стручњака“, који за плату од 16.000 евра месечно, уз додатке за службени и приватни аутомобил викендом, пола године игра покер преко Интернета.

Ту је и Британац Роџер Рејнолдс, који преко ПТК-а налази партнерску компанију „Norway Invest“ и уплатом од 300.000 евра обезбеђује јој уговор са Унмиком вредан десет милиона евра. А онда напушта ПТК и прелази у ту компанију на плату од 20.000 евра месечно, из суме стечене по основу поменутог уговора. Италијанска финансијска полиција („светла тачка у тмурној косовској причи“, примећује Заремба) открила је да је директор норвешке компаније која је добила посао од УН обичан криминалац, па је уговор поништен, али Косово никад није повратило оних 300.000 евра.

Да би побољшао снабдевање грађана електричном енергијом, Унмик ангажује ирску компанију „ESB International“ да помогне косовском КЕК-у, који има 70 милиона евра губитака годишње, пет пута дневно искључује грађанима струју и успева да наплати тек сваки други потрошени киловат. Ирци су остали три године, купили око 10 милиона евра и оставили КЕК у истом стању у којем су га нашли.

Заремба је посебан део текста посветио Француској. Позивајући се на званична документа, он пише да је у време владавине Лајонела Жоспена, 1999. године, чим је постало јасно да ће француски министар Бернар Кушнер постати шеф мисије УН на Косову, француска влада успоставила специјалну комисију са задатком „да се избегне понављање Босне“, односно да Француска овога пута поврати већи део помоћи коју упути на Косово и Метохију. То је значило да ће француске компаније имати предност у добијању послова. Кушнер је ово постигао одбацивши предлог локалних експерата да повере „Сименсу“ мобилну телефонију на Косову и одобрио тај посао француском „Алкателу“. „Резултат: седам го-дина Косово има најгори и најскупљи телефонски систем у реги-ону, закључио је Европски савет. А ипак, сваки пут кад неко на Косову телефонира новац се слива у касу Француске и Монака, који је, уз благослов агенције УН надлежне за међународне телекомуникације, ITU, 'позајмио' Косову свој национални позивни број 0377.”

Заремба описује и друге примере безвлашћа, криминала и корупције на Косову. Џезиде Зођани је отпуштена после 29 година рада на железници, уз још 19 радница. Унмик је отерао жене са радним искуством, а задржао неискусне младиће. Жалиле су се суду на дискриминацију. Биле су одбијене јер „Унмикове одлуке се не могу доводити у питање“, он је изнад косовских закона. „Зар је могуће да принципи којима УН учи друге

не важе за ову организацију?“, ишчуђавала се Зођанијева. Тачно тако, одвраћа Заремба. Постоје само две области у Европи чији се грађани не могу обратити Суду за заштиту људских права у Стразбуру: Белорусија и Косово.

У трећем наставку серијала о Косову новинар се бави и поучним случајем Бедрија Шабанија, царинског службеника који је изгубио посао зато што је указао на злоупотребе на свом радном месту. Са исцрпном документацијом која доказује да је неколико шефова царине примало мито од шверцера, Шабани је отишао у полицију УН. Време је пролазило, али се ништа није догодило. Онда се обратио новинарима.

„То је било храбро, и у складу са оним што је УН проповедао на Косову, али глупо, јер си могао бити упуцан и због мањих ствари. Ипак, био је то погодак. Шеф царине је био ухапшен. Али, ускоро и пуштен, по налогу судије УН. Случајно, шеф Унмика је у то време био немачки дипломата Михаел Штајнер, који је био интиман са ћерком једног од шефова царине, који је, опет, био најбољи пријатељ ухапшеног. Шабани одлучи да пише генералном секретару УН Кофију Анани, који је, како су му објаснили, највиша инстанца на Косову и Метохији.

Велика грешка. Шабани је најурен с посла. Суд у Приштини отказ проглашава незаконитим, али шеф царине Унмика одбија да призна одлуку суда – кога су поставили УН и који доноси пресуде на основу закона УН – и нико га на то не може присилити.

На Косову има на хиљаде Шабанија и Зођанијевих за које УН представљају безвлашће и губитак свих илузија“, запажа Заремба. Он цитира Марека Антонија Новицког, пољског стручњака за међународно право, који је пет година радио као омбудсман на Космету: „Косово је, са правног аспекта, црна рупа Европе. Као у Кафкином роману, УН треба да штите људска права, док истовремено остављају људе без икаквих законских средстава да траже примену тих права.”

На крају серије о злоупотребама на Косову, Заремба поручује читаоцима: „Ако мислите да ти проблеми немају никакве везе са вама, допустите да вас обавестим да косовска мафија данас растура хероин у Калмару и води трговину белим робљем у Ослу. А по свој прилици ће спонзорисати владу у Приштини кад покрајина једном добије своју независност.”

Одбрана Грачанице

Једна од свега неколико добрих ствари које је Мађеј Заремба имао да каже о ангажману међународних снага на Косову односи се на храброст шведских војника у одбрани Чаглавице и Грачанице, 17. марта 2004. године, у „најважнијој оружаног интервенцији у којој је Шведска учествовала у последњих сто година“. У тексту насловљеном „Јунаштво, храброст и пластичне чарапе“, новинар се згража над чињеницом да је, у присуству 17.000 војника НАТО-а и 4.000 полицајаца УН, 200 албанских екстремиста („хулигана“) изазвало сукоб у којем је 900 људи рањено, 19 погинуло, уништено тридесетак цркава, спаљено 700 кућа...

„Кад су почели да бацају Молотовљеве коктеле на српски манастир из 16. века, поручили су немачким војницима у Кфору да им неће недостајати ни длака с главе ако се мирно склопе, у супротном ће страдати. Немци су повукли своја оклопна возила и са стране посматрали како манастир гори. Њихов генерал Холгер Камерхоф је рекао да су поступили у складу са правилима, која их обавезују да штите животне људи, али не и зграде. Исто су урадили и Французи, под чијом заштитом су били манастир Дреница и све српске куће у Свињарима“, преноси Заремба.

„Шведски одред, у којем је, под командом потпуковника Ханса Хекансона, било Чеха, Финаца, Словака и Ираца, поступио је, међутим, по савести. Од 700 војника, 35 је било рањено у успешној одбрани Чаглавице и Грачанице. Хекансон ми је рекао да би, по његовој процени, цела Србија била на ногама да је спаљен манастир од пресудне историјске важности за њихов народ... Одважног потпуковника и његових 20 војника Шведска је наградила орденом за храброст, а њихов командант, генерал Андерс Бренстром, добио је медаљу НАТО-а.

Александра Мијалковић, Политика, 25. и 26. 09.07.

Оштећени зид Грачанице после бомбардовања 1999. године

АМЕРИЧКИ ЧОВЕК БАН КИ МУН

Откако је у јануару дошао на чело светске организације, Бан Ки Муну је полазило за руком да у неким стварима утиче на САД, али је такође знао да узврати услугу, због чега су му бројни критичари доделили етикету „највише проамеричког генералног секретара у историји УН“, пише „Вашингтон пост“. И један високи званичник Бушове администрације признао је да се Банови „инстинкти често поклапају са њиховим мишљењем.“

Бан Ки Мун

Шеф УН је за ових девет месеци успео да убеди Буша да присуствује важном састанку о климатским променама и да повећа издвајања за мировне снаге, али се, с друге стране, Бан успротивио апелима за брзо повлачење америчких трупа из Ирака. Овакав „обострано користан“ однос Бан Ки Муна и Вашингтона изазива нелагодност многих чланица УН које се противе рату у Ираку и које нервира амерички утицај, пише амерички лист.

Бан признаје да његови односи са Вашингтоном можда одају утисак да је „сувише близак Америци“, али је нагласио да „и као дипломата и као човек себе сматра веома доследним, разумним и уравнотеженим“.

Ипак, много је покушаја, како унутар саме организације тако и са стране, да се његов ауторитет оспори.

„Група 77“, која окупља више од 130 земаља у развоју, тврди да је Бан сувише снисходљив према америчкој политици и супротставила се његовим покушајима да реорганизује одељења задужена за разоружање и сиромаштво.

Један од Банових главних изасланика за Блиски исток, Перуанац Алваро де Сото, поднео је у мају оставку са образложењем да је однос његовог шефа према израелско-палестинском мировном процесу такав да прави политичко покриће за САД, одбија Палестинце и доводи у питање непристрасност УН. „Непристрасност је претворена у покорност“, написао је Де Сото у интерној оцени која је процурила у јавност.

Комитет УН успротивио се Бановој одлуци да прошири улогу

светске организације у Ираку, страхујући да би њихови званичници били на мети терориста, а сама институција саучесник у кризи за коју су одговорне САД.

„Он се укрцава на брод који, по општем мишљењу, тоне“, оценио је Мајкл Дојл, који је радио у УН за време Бановог претходника Кофија Анана.

Такође постоји бојазан да су генерални секретар и његов кабинет одговорни за политичку подељеност ове институције, иако би морали да буду уједињујући фактор.

Банове „америчке везе“ сежу још од Корејског рата, када је његова породица морала да бежи од севернокорејских војника. Амерички редови су дошли као спаситељи, представници далеке земље која је спречила пораз Јужне Кореје и помогла јој да обнови привреду, подсећа „Вашингтон пост“. Као тинејџер је посетио САД и упознао се са председником Кенедијем, да би деценијама касније убедио своју владу да пошаље хиљаде јужнокорејских војника у Ирак.

По оцени Мајкла Грина, који је радио у Белој кући током 2004. и 2005. као стручњак за Азију, Бан Ки Мун мисли „да свет почива на америчком неолибералном поретку“ и да није попустио ни када су многи у његовој земљи хтели да се дистанцирају од САД и приближе Северној Кореји и Кини.

Бан за себе каже да верује у резултате, а не реторику, да није човек великих фраза које маме аплаузе, већ онај који ће директним разговорима иза затворених врата покушати да нађе излаз из кризе.

Међутим, ова његова „тиха дипломатија“ изазива бес организација за заштиту људских права, које сматрају да некритиковањем САД и кршитеља људских права као што су Судан и Бурма, Бан умањују моралну снагу УН.

Они који га бране истичу као успех то што је допринео напретку у Дарфуру и што је убедио Буша да учествује на скупу о климатским променама.

„Бан је довољно паметан да не излуђује Американце попујући о стварима у којима не може много да постигне. Он их напада тамо где он жели, али им не држи лекције на начин којем многи бивши генерални секретари нису могли да одоле“, рекао је за „Пост“ један од његових највиших саветника.

J. K.

ОПАСНОСТИ ОД УНИЛАТЕРАЛНОГ ПРИЗНАЊА КОСОВА

Добро размисли пре него што скочиш - гласи проверено правило у спољној политици, али и у животу. Ипак, Бушова администрација се изнова припрема да скочи у непознато. Иако је недостатак предвиђања главни разлог за дебакл администрације у Ираку, Сједињене Америчке Државе се (вероватно уз британску подршку) припремају да унилатерално признају независност Косова - без обзира на последице по Европу и свет.

Косово је под управом мисије Уједињених нација од 1999, коју штите војници НАТО, мада је формално и даље део Србије. Али, како косовска албанска већина захтева сопствену државу, док је Русија одбила да прихвати план посредника УН Мартија Ахтисарија за условну независност, САД се спремају да саме пођу тим путем. Уместо да размисли о ономе што је Ахтисари сматрао незамисливим - поделу Косова где мали део на северу припада Србији, док је остатак повезан са етничком браћом у Албанији, или је у посебној држави, Сједињене Државе планирају да делују без благослова УН, тврдећи да само независно Косово може да обезбеди стабилност на Западном Балкану.

Тај аргумент је споран, а учинак косоварске владе сугерише и да је погрешан. Америчка позиција је недвосмислено погрешна, јер не предвиђа да ће „Косово преседан“ подстаћи нестабилност, а потенцијално и насиље на другим местима.

Зашто се жури да се Косову да независност? Многи озбиљни сукоби нерешени су већ деценијама. Питање Кашмира развлачи се од 1947. године, турска окупација северног Кипра од 1974, а израелска

окупација Западне обале од 1967. Ипак, нико не сугерише да се наметну унилатерална решења у овим потенцијалним жариштима. И поред тога, САД - и већина чланица Европске уније - тврде да је косовска ситуација „суи генерис“ и да неће постављати законски обавезујући мађународни преседан. Али, Русија види ствари сасвим другачије. У ствари, Русија би могла да покуша да искористи тај преседан да поново успостави своју власт над нацијама и територијама које су некад биле део Совјетског Савеза. Шпанија и Кипар, које море сецесионистички оријентисани региони, забринуте су због сваког могућег преседана. Румунија страхује да би унилатерално проглашење независности Косова могла да утиче на суседну Молдавију. Русија би могла да унилатерално призна отцепљену молдавијску територију Придњестровље, коју већ 16 година подржавају руске трупе и криминални гангови.

Украјина - велика награда у руском покушају да поново освоји своје сфере утицаја - такође је дубоко узнемирена. Украјина страхује да би Русија могла да охрабри сепаратистичке тенденције на Криму, где етничко руско становништво чини већину. (Никита Хрушчов је припојио Крим Украјини тек 1954). Русија може одлучити да искористи косовски преседан да још више подели Украјинце на оне који говоре руски и украјински језик. Највећа опасност од унилатералног признања независности Косова прети јужном Кавказу, региону који се ослања на запаљиву ситуацију данашњег Блиског истока. Овде постоји стварна опасност да Русија призна отцепљене регионе и да их подржи снажније него што то сада чини.

Чак и пре него што је Владимир Путин постао руски председник, Кремљ је настојао да напаости Грузији, тако што су руски пасоши издавани грађанима Абхазије (највећем отцепљеном региону) и помажући новчано шаком и капом њену привреду. Руске наводне мировне трупе у Абхазији, Јужној Осетији и осталим сецесионистички оријентисаним регионима Грузије, у ствари су штитиле њихове побуњеничке владе. Русија је, такође, завела потпун трговински ембарго против Грузије у нади да ће ослабити одлучност прозападно оријентисаног председника Михаила Шакашвилија.

Ако Русија призна независност Абхазије, Шакашвили би можда могао да падне у искушење да посегне за војним одговором како би спречио распад земље. Обновљени конфликт у Абхазији не би само донео опасност од отвореног ратног сукоба с Русијом већ би и затегао односе и с Јерменијом, јер у Абхазији живи 50.000 Јермена који подржавају отцепљену владу.

Друга опасност, која прети јужном Кавказу, потиче од тога да Русија (уз подршку Јерменије) призна самопрокламовану независност Нагорно-Карабаха од Азербејџана. У Нагорно-Карабаху, који је историјски увек био јерменски, вођен је крвави сецесионистички рат од 1988. до 1994. Том приликом погинуло је 30.000 људи, док су јерменске снаге уз руску подршку окупирале 14 одсто територије Азербејџана.

Од тада, нафта је стимулисала азерско војно јачање. Према томе, влада у Бакуу је далеко боље припремљена да одговори на обновљене ратне операције него што је била 1990-их. Штавише, има

на својој страни суседну Турску. Турска је већ завела економске санкције против Јерменије, укључујући и затварање сопствене границе.

Америчке војне пројекције су у више наврата сугерисале да би Азербејџан изгубио такву битку, и поред куповине нове опреме и турске војне подршке. Јерменске снаге су добро утврђене и добиле су значајне количине руског тешког наоружања за одвраћање из недавно затворених база у Грузији.

У овом случају мора се, такође, водити рачуна и о Ирану, пошто он постаје стратешки инвеститор изградње рафинерије нафте у Јерменији, делом због безбедносних разлога у случају америчког напада, а делом да олакша сопствену несташицу нафте. Штавише, Иран је и даље спреман да се супротстави азербејџанским реваншистичким претензијама према великој азерској мањини у северном Ирану.

Конфликти у Придњестровљу и на јужном Кавказу често се називају "замрзнутим конфликтима" зато што се није много тога догађало откако су избили почетком 1990-их. Сваки унилатерални потез у правцу да се Косову да независност вероватно ће их одмрзнути - брзо и крваво. Такво крвопролиће на руској граници могло би Владимиру Путину да обезбеди изговор да продужи своју владавину и после истека уставног мандата у марту наредне године.

Аутор, Чарлс Танок, члан је Европског парламента у којем је званични представник за спољнополитичке послове британске Конзервативне партије

РУСКЕ ВОЈНЕ БАЗЕ НА ГРАНИЦИ С КОСМЕТОМ?

Београд - „Једно је бити нечији партнер и равноправни сарадник, а сасвим друго члан организације која подразумева стриктне, скупе, тешке и не увек праведно распоређене обавезе. Како је

Руски војници на прослави 60 година победе у II светском рату

могуће да Србија приступи војном савезу који нас је најпре бомбардовао, потом војним снагама дошао на Космет и онда - мимоплазећи Савет безбедности и игноришући УН - признао једнострано проглашену независност једног органског дела наше земље „... казао је недавно Коштуница реагујући на овакву могућност. Премијер је као одговор Србије на овакав опасан амерички сценарио свима ставио до знања да нећемо ући у Северноатлантску војну алијансу, о чему се говорило недељама уназад. Српска власт, чини се, још нема јединствену политику о овом питању, што је потврдио и Коштуница позвавши поново све „релевантне странке да припреме одговор, пре свега за НАТО као главног актера без кога таквог развоја догађаја не би ни било“. Намеће се питање да ли је тај одговор једноставан - да Србија неће приступити НАТО пакту или подразумева и још неке битне „детаље“? Како одмерити да наш одговор не буде прекид

односа, а да ипак покажемо да имамо своје ја? У премијеровој странци и даље инсистирају на окретању леђа НАТО, али не искључују ни „друге варијанте“. С друге стране, стручњаци страхују да „Србија нема велики маневарски простор у случају проглашења независности своје јужне покрајине“.

- У случају признавања независности Космета од стране Америке поставља се питање сврсисходности чланства у било каквим европским институцијама, а о НАТО и да не говоримо. Неће Албанци да нам одузму територију, већ НАТО који прави своју државу на Балкану. Србија не треба да бежи ни од могућности изградње руских база на својој територији ближе Космету, што би могао бити један од наших одговора Америци - казао нам је Марко Јакшић, члан српског преговарачког тима. Наш саговорник је додао да бисмо једино на тај начин могли да повратимо нашу територију.

- Наш одговор не подразумева само да нећемо ући у НАТО, већ ће се признавање независности сигурно одразити и на односе са њеним чланицама. Ипак, сматрам да не треба сада јасно и гласно говорити који ће бити коначан одговор Србије на такав сценарио. Само треба имати у виду да ако вам неко лупи шамар, сигурно нећемо окренути и други образ. То би био политички мазохизам и најгора перверзија - додао је Јакшић.

Са њим се не би сагласио Милан Николић, политички аналитичар који је убеђен да нам је место у ЕУ и НАТО, а сматра и да Србија нема велики маневарски простор када је у питању одговор државе на проглашење независности Космета.

- Нећемо имати много избора ако се то догоди. Неки од одговора би били не ући у Партнерство за мир, НАТО, већа сарадња са Кином и Русијом и евентуално да се нешто уради са Републиком Српском, да се не дозволи њено укидање. Одговор би био и захлађење односа са САД, али то не би било паметно решење. Можда би се могле ојачати везе са Русијом - рекао нам је Николић. Могућност прављења руских војних база у Србији њему не изгледа корисно, јер, како нам је рекао, шта би било са тим базама када се проблем Космета превазиђе?

- То би могло да има контраефекте. Питам се само да ли се исплати да уђемо у клинч слонова какви су Русија и Америка? Пре ми се чини да је помињање дела власти да нећемо у НАТО начин да се Руси задовоље док се Косово не разреши и, наравно, задовољење једног великог дела бирача у Србији - додао је он.

Глас јавности, 24.09.07.

ПИТАЊА И ДАЉЕ БЕЗ ОДГОВОРА

Због временске разлике, овај текст отишао је у штампу кад је у Њујорку тек почињао први сусрет највиших представника Београда и Приштине. То је учинило да је изостала конкретнија анализа шта се даље може очекивати на косовском терену после јучерашњег 28. септембра - премда су се данима уназад тиме бавили и неки од највећих међународних калибара у седишту Уједињених нација.

Према ономе што се досад у Њујорку чуло, рекло и (ту и тамо) урадило - неком опипљивијем оптимизму нема места. Напротив. Стигло се скоро до половине преговарачког пута, али се није одмакло од почетка. А, што је још горе, неки од главних из посредничке Контакт групе уопште се нису либили да јавно и без икаквих дипломатских уздржавања минирају операцију испланирану да - приближи српске и албанске преговараче и изведе их на пут компромиса у тражењу решења за будући статус Косова.

У уторак, за мање од једног сата, уље на ватру прво су сасули Никола Саркози и Кондолиза Рајс. Француски председник саопштио је новинарима (задржавајући се много дуже на многим другим, за њега важнијим темама) да, једноставно, независно Косово "ни за кога не би било проблем"... Амерички државни секретар била је на сличној таласној дужини, али још конкретнија и отворенија. "Косово ће бити независно. Ми смо посвећени томе. То је једино решење које ће потенцијално донети стабилизацију Балкана, уместо дестабилизације", рекла је Рајсова, изражавајући забринутост да "ниједна страна неће бити спремна да озбиљно преговара" кад их посредници поставе очи у очи ("Срби су уверени у руски вето на резолуцију Савета безбедности која би признала независност Косова, док косовски Албанци осећају да могу да рачунају на америчко признавање проглашења независности"). Кондолиза Рајс је том приликом посебно нагласила да је Стејт департмент упозорио косовске преговараче да "једнострано проглашење независности не би би-

ла добра идеја". Упућени саговорници у Вашингтону указују, међутим, да је то америчко црвено светло на евентуалну декларацију из Приштине о независности Косова орочено само до 10. децембра, кад се завршава текући мандат посредника из ЕУ, САД и Русије. А, после тога, живи били па видели. ...И ту се сад поново враћамо на оно питање спочетка - шта ће бити после 28. септембра? Ништа. Биће 29. септембар и наставак онога што већ месецима слушамо. Оног, са српске стране, о понуђеној "максималној аутономији", уз албанску контру "Косово је, практично, већ независно, него, дај да се договоримо и да

почнемо, као људи, да успостављамо добросуседске односе".

Иначе, ако је то нека утеха, није да се у Њујорку баш све завршило онако како се завршило. Међу српским представницима се, рецимо, веома указује на политичку победу остварену самим тим што је разговор највиших представника српске и албанске стране одржан јуче у канцеларији Европске уније. А, не у седишту УН, како је то тражено из Приштине, што би, да је прихваћено - објашњава се - одавало утисак да то о Косову преговарају "две државне делегације"... Значи, што се тога тиче, почело је добро - има да се зна ко је ко. А, за даље ћемо да видимо. И не само то. Џорџ Буш приредио је у уторак увече, у

Никола Саркози и Кондолиза Рајс

"Волдорф Асторији", традиционални пријем за шефове делегација које учествују на заседању Генералне скупштине и Тадић је искористио ту прилику да пренесе домаћину чврсти став о Косову. Штета само што је други копредседавајући српског тима Коштуница стигао дан касније у Њујорк са својим делом те приче... Мада је то, опет, можда испало и добро - имајући у виду правило Америкаца да се на председников пријем позива само (један) шеф делегација земаља са заседања у Њујорку.

Данас, Слободан Павловић, 29-30. септембар

КОНФЕДЕРАЦИЈА ПРЕ ПОТПУНЕ НЕЗАВИСНОСТИ

Време за Косово истиче. Ако договор уз подршку Уједињених нација не буде постигнут до почетка децембра, врло је вероватно да ће већинско албанско становништво у покрајини унилатерално прогласити независност - потез који ће Сједињене Државе, како је саопштено, можда подржати.

Био би то катастрофалан потез. Русија би била бесна јер се плаши да би сецесија Косова - било међународно призната или не - могла да подстакне сепаратистичке покрете у бившој совјетској империји. Србија се још снажније опире томе. Душан Пророковић, српски министар за Косово, рекао је да ће његова земља можда користити и силу да очува свој суверенитет. Чак и да Влада оклева, ултранационалистичке групе би могле да приморају премијера Војислава Коштуницу да пошаље трупе на Косово: тренутно присуство УН је веома танко (само 40 "војних посматрача" и 2.116 полицајаца), али стационараних 15.000 војника НАТО могли би да сваки оружани сукоб учине веома опасним.

Након осам година међународне администрације, косовска албанска већина окусила је слободу и жуди за пуном независношћу. Али Србија тврди да провинција остаје есенцијални део њене историјске и културне традиције. Штавише, српска јавност не би прихватила

независност, пошто је већ видела на своје запрепашћење како се "Велика Србија" постепено смањила, недавним отцепљењем Црне Горе. Србија је спремна да призна само "повећану аутономију" Косова и изврстан капацитет да улази у међународне споразуме. Иако две стране сада изгледају непомирљиве, није касно за компромис. Али, то је једино могуће ако се оживи - и осовремени - стара институција међународне заједнице: конфедералне државе. Посредством обавезујуће резолуције Савета безбедности УН Косову би се могла гарантовати пуна независност и искључива власт над његовим грађанима и територијом, као и ограничен капацитет за деловање на међународној сцени. Косово би могло да буде овлашћено да улази у трговинске споразуме као и у споразуме који се односе на појединце (на пример, приступ и циркулација странаца, или екстрадиција), плус право да тражи пријем у УН (што не захтева пун суверенитет и независност).

Косово би тиме добило нека суштинска обележја државности. Међутим, тело за доношење одлука састављено од представника Косова, Србије и Европске уније имало би пуно власт над главним питањима спољне политике (на пример савезима и односима с међународним економским институцијама), одбране, граница у

случају да Косово жели да се прикључи Албанији) и третмана српске мањине на Косову. Као резултат, Косово и Србија би се конституисали као два различита међународна субјекта, везана конфедералном споном у виду заједничког тела за доношење одлука. Наравно, конфедерација би била асиметрична, јер би суверенитет српске владе над остатком Србије остао недирнут и неограничен, док би "суверенитет" косоварске владе над Косовом био ограничен. Да би се избегло да једна од двеју страна стекне предност, и наметање арбитрарних одлука, заједничко тело за доношење одлука састојало би се од четири српска делегата, два косоварска и три представника ЕУ, што захтева од обеју страна да добију подршку европских представника. Осим тога, ЕУ би требало да оформи мале али ефикасне војне снаге (рецимо 5.000 војника) да би подржале одлуке заједничког тела. Као што је то случај у сваком компромису, сукобљене стране би добиле и изгубиле таквим споразумом. Србија би сачувала образ и наставила да има последњу реч у круцијалним стварима које се тичу Косова, укључујући и третман српске мањине. Косово би стекло ограничену независност, са статусом који расте од провинције суверене државе до међународног субјекта, који је способан да улази у извесне аранжмане са другим државама, а чак и да се придружи УН. И ЕУ би од тога

имала користи, доприносећи стабилизацији високо нестабилне области. ЕУ би надгледала Косово и спречила сваки спор који би могао да се изроди у насилан. Крајња предност таквог решења јесте његова привременост. Историјски гледано, конфедерације - пре или касније - постају или федерације (као што се догодило са САД, Немачком и Швајцарском) или се распадају због центрифугалних сила (као што је то било са Уједињеном Арапском Републиком успостављеном 1958, која се три године доцније распала на Египат и Сирију).

Конфедерација за коју се залажем представљала би међуфазу (која би трајала пет или десет година), на чијем би крају Косово вероватно постало потпуно независно. Одлагање коначног решења на овај начин обезбедило би време да се верификују изгледи Косова да се придружи Европској унији и тако евентуално дели "суверенитет власти" са другим независним државама, које би могле да "испумпају" опасно јаке националистичке захтеве Косовара. Антонио Касесе је приви председник Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију (ИЦТЈУ), касније председник Међународне комисије УН за истрагу у Дарфуру, а сада предаје право на Универзитету у Фиреници.

ДАНАС, 29-30.09.07

СПЕКУЛАЦИЈЕ О ПЕРСПЕКТИВИ ЗА БУДУЋНОСТ

Други Дејтон?

Тема актуелних разговора у Њу Јорку јесте будући статус Косова. У четвртак, 27. септембра, дошло је до сусрета министара спољних послова такозване контакт-групе (Немачка, Француска, Велика Британија, Италија, Русија и САД). У петак, 29. септембра, такозвана Тројка за Косово води прве директне разговоре између представника Србије и косовских Албанаца.

Преговарачки тим ЕУ, САД и Русије, формиран у јулу, до 10. децембра требало би да учини последњи покушај у постизању јединства између Приштине и Београда. И немачки политичари и експерти интензивно размишљају о томе како и на који начин би могло доћи до тога.

Оно што ће у петак у Њу Јорку понудити једна другој, делегације са највишим званичницима најавиле су још прошле недеље у Лондону: Косовари долазе са „уговором о добросуседским односима“, Срби наспрот томе са планом према коме би Косово функционисало готово као држава, али ипак без места у УН, без министарства спољних послова и без сопствене војске.

Перспектива без Срба? 3Д мапа Косова и Метохије са називима места искључиво на албанском

Могућа унија држава

Могућношћу проналажења додирне тачке између две ди-јаметрално супротне позиције бавила се фондација *Наука и политика* (Wissenschaft und Politik). У недавно објављеном предлошку за дискусију, експерт за питања Балкана, Франц-Лотар Алтман (Franz-Lothar Altmann), предлаже стварање нове „уније Србије и Косова“. Алтман за радио Дојче Веле (DW – Deutsche Welle) објашњава: „Предлог је следећи: две независне државе. То би значило и да би обе државе имале нормално представништво у УН и министарства спољних послова, реч је само о томе да би формално чиниле унију, унију две независне државе“.

Потребно је пуно оптимизма да би се могло помислити како би стране могле прихватити овај предлог. Јер оне нису под притиском докле год имају моћне заговораче својих апсолутних захтева: САД су отворене за независно Косово, Русија за очување територијалног

интеритета Србије. Корнелиус Адебар (Cornelius Adebahr) из Немачког друштва за спољну политику (Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik) верује да ипак постоји пут да се појача притисак на обе стране: помоћу врсне преговарачке режиге, попут оне 1995. у америчком Дејтону, на крају рата у Босни. „Идеја је да се на крају процеса заиста оде и направи нека врста теста из преговора. Преговори о окончању рата у Босни на крају су вођени у Дејтону, месту изолованом од очију јавности, где су зараћене стране морале да седе заједно на малом простору, под притиском да пронађу решење“, сматра Адебар.

Независност само у пратњи ЕУ

Нешто мање оптимистични коментатори немачких новина разговоре под вођством Тројке већ у овом тренутку проглашавају пропалим. Остаје питање

како ће се Европа понети уколико САД након 10. децембра буду хтеле да признају Косово као независну државу. Балкански експерт Алтман не искључије могућност да би Велика Британија и Француска могле следити овакав корак. ЕУ само прво мора да одлучи да ли ће у регион послати нову посматрачку мисију. „Проглашење независности Косова не би ни уследило без истовремене молбе да ЕУ прати и подржава читав процес. И ту би ЕУ, са све гласовима који тренутно оклевају, требало да каже: То ћемо учинити. То је у интересу читаве ЕУ, не само оних који су вољни да поздраве независност“, каже Алтман.

Немачка у принципу подржава такозвану надзирану независност Косова, али жели да пружи шансу преговорима који су у току.

АМЕРИЧКО ОКЛЕВАЊЕ

Продужена криза на Косову и недавна посета Босни подсетили су ме изнова колико је тешко утицати и ставити под контролу тамошње прилике. Кад размишљам о њима и како су настале имам на уму улогу Сједињених Држава током протеклих година у земљама бивше Југославије. Оно што ми пада на памет јесте колико је у прављењу америчке политике, доношењу одлука и коначним акцијама важан фактор било константно одбијање војске Сједињених Држава да своје трупе "изложи опасности" на Балкану.

То вероватно делује као невероватна изјава, имајући у виду водећу улогу САД у кампањи бомбардовања на Косову 1999, ограниченом бомбардовању у Босни 1996, кључну улогу наших трупа у постдејтонској Босни и на Косову у оквиру КФОР. Али, помнија анализа сваке те акције (да не помињем одсуство војне умешаности САД у другим критичним временима), у ствари доказује такав закључак. Нисмо изгубили ни једног јединог војника од непријатељске ватре током читаве умешаности на Балкану и знам на основу непосредног искуства да је то био најважнији критеријум за успех, како је то дефинисала наша војска.

Разлози за војно оклевање били су двослојни. Пре свега, сукоби у бившој Југославији никад нису били виђени као претња националној безбедности Сједињених Држава и никад нису укључивали ниједну важну материјалну добит за Сједињене Државе. Као резултат тога, америчка војска није видела и не види ни данас било какав стратешки разлог за наше учешће, већ је то видела као расипање ресурса који би могли да се искористе негде другде. Сједињене Државе су на крају деловале у бившој Југославији против воље војске, углавном због домаћег притиска који је порастао због сталног медијског покривања крвопролића у Босни и Хрватској, а

касније кршењем људских права на Косову. Јако војно противљење свакој акцији било је, међутим, главни фактор у уобличавању форме нашег каснијег учешћа.

Други разлог за војно оклевање била су сећања на копнени рат у Вијетнаму и страхови да би наше трупе могле да се заглабе на сличан начин у бившој Југославији. Титова герилска кампања у Другом светском рату и његов доживотан програм да припреми грађане да воде сличне кампање против сваког нападача, комбиновани са тешким планинским тереном који је погодан за такав начин ратовања представљали су колосалан проблем. Зашто би се умешали у потенцијално катастрофалну каљугу кад наша национална безбедност није била угрожена?

У бар две узастопне прилике у бледуњавим месецима администрације председника Буша (1991-92), у оквиру америчке владе учињени су напори које је предводио Стејт департмент, да се предузме ограничена војна акција зарад заустављања бомбардовања Сарајева и Дубровника. То је обухватало и могуће ваздушне нападе на артиљеријске јединице на брдима изнад Сарајева и робустније акције као казну за повреду "забрањене зоне летења" изнад Босне. Министарство за одбрану се жестоко опирало овим предлозима. Њихово објашњење је било да без озбира на то колико била ограничене наша почетна акција,

последнице би могле неизбежно да нас дубље увуку у ситуацију сличну Вијетнаму. Председник Буш који никад није био склон да буде активан у региону, суочен с предстојећим изборима није био спреман да натера војску да предузме акцију против њене воље и упозорења о последицама које би могле да ескалирају. И дан-данас сматрам да би ограничене војне акције, као што је слање чак и једног ратног брода у воде у близини Дубровника с договарајућом поруком, или удари на артиљерију која је бомбардовала Сарајево, могле значајно да смање насиље у овим областима.

Као специјални представник председника и државног секретара за спровођење мира у Босни 1996. и почетком 1997, учествовао сам готово свакодневно у унутрашњим биткама с Министарством одбране да добијем њихов пристанак да наше трупе помогну у примени Дејтонског споразума. Постојао је потпун, жесток, бескомпромисан отпор да се предузме било шта, осим да се спроведе безбедност спречавањем употребе наоружања или мешање различитих оружаних група у Босни у то време. Најбољи пример јесте апсолутно одбијање америчке војске да

ухапси оптужене за ратне злочине у то пресудно време. Ратко Младић је давао интервјуе на скијашким стазама Јахорине, док је Радован Караџић некажњено уче-ствовао на политичким митинзима. Они су били само врх леденог брега. Иако је та политика касније суштински промењена, пропуштена је прилика која је могла много тога да промени у Босни. Једино објашњење наше војске било је да је то могло да угрози "снагу заштите", што је био њен неизговорени циљ.

Исто објашњење је значајно утицало и на то како је НАТО наступио на Косову 1999. Не само што смо наше акције ограничили на бомбардовање, ми смо то чинили са таквих

Америчка крстарећа ракета "Томахаawk"

висина да су циљеви промашивани, колатерална штета је била велика, док је стваран утицај на српску армију био минималан. Били смо приморани да бирамо циљеве (мостове, зграде) које су крста-реће ракете могле да униште, што у многим приликама није нимало умањило Милошевићев ратни напор и због чега демократске владе у Србији и данас морају да троше велика средства за рекон-струкцију. Одбили смо да употребимо "апач" хеликоптере и друга оруђа која су могла да буду далеко ефикаснија, али и по већи ризик. Штавише, снажно и јавно одбијање да се употребе копнене снаге ослабило је притисак на Милошевића. Кад је капитулирао, прикупљање одговарајућих мировних трупа потра-јало је сувише дуго, чиме је створен вакуум на терену који је омогућио косовским Албанцима да предузму одмазде против косовских Срба, што је још више отежало помирење.

Као што то можемо данас јасно да видимо у Ираку, спољна војна сила није лек за све и њена вредност може бити високо прецењена. Ипак, чврсто верујем да је активнија улога - селективно - америчке војске током 1990-их у конфликтима на Балкану могла значајно да смањи размере насиља и тиме омогући лакше и брже помирење.

Вилијам Монгомери, Данас, 29-30.09.07.

РЕШЕЊЕ СЕ НЕ НАЗИРЕ

Процењује се да су дводневни преговори у британској престоници, уз посредовање тројке међународних посредника, отворили могућност за отпочињање директних преговора између Београда и Приштине на високом нивоу. Ипак, дипломатски извори упозоравају да се и даље не назире решење које би било прихватљиво за обе стране. Последња рунда преговора о будућности ентитета под управом администрације Уједињених нација пружила је увид у тактику албанског вођства, које захтева независност и српске дипломатије, која се бори да спречи повратак на опцију "надзиране независности", коју је препоручио претходни посредник, специјални изасланик УН, Марти Ахтисари.

У међувремену, амбасадорска тројка, коју чине Волфганг Ишингер испред ЕУ, Александар Боцан-Харченко из Русије и Френк Визнер из САД, покушава да сачува привид јединства, упркос оштром разликању Кремља и Запада. Ово неслагање резултирало је одбијањем Русије да подржи Ахтисаријев план у Савету безбедности УН прошлог јула, мада је овај план имао подршку Запада.

Фијаско Савета безбедности подстакао је Контакт групу коју чини шест земаља, укључујући Русију и главне западне силе, да формира тројку која је крајем августа у Бечу отпочела прву рунду симултаних, али одвојених преговора са две преговарачке стране. Делегације Београда и Приштине стигле су у Лондон носећи не само веома различите поруке већ и два сасвим различита презентацијска пакета.

"Београд је у Бечу приказао бљештаву PowerPoint презентацију, али унео много тога новог", изјавио је дипломата из једне земље ЕУ, који изблиза прати преговоре. "Овог пута Косово је припремило прилично детаљан предлог који има форму нацрта споразума - и све изгледа веома професионално."

Понуду српске владе да одобри широку аутономију, али не и независност, посматрачи углавном тумаче као понављање политике од прошле године. На тај начин би Косово добило самоуправу у већини сегмената власти, без мешања Београда, али не и атрибуте суверене државе са седиштем у Уједињеним нацијама.

За многе посматраче је занимљиво то што се српска јавна дипломатија у пракси

није толико фокусирала на будућност Косова или на судбину српске мањине, колико на шире импликације одлуке која треба да се донесе. Једна од таквих импликација су шире геостратешке последице решења, које би било наметнуто у складу са Ахтисаријевим нацртом, а које Београд описује као "ампутацију" дела своје територије. То је поента коју је министар спољних послова Вук Јерemiћ уверљиво изложио на предавању које је одржао у најстаријој експертској институцији британске спољне политике, Чатнам хаусу.

"Наметање независности Косова није ништа друго до насилно распарчавање Србије... зар мислите да такав прецедент неће утицати на остатак Балкана?" упитао је Јерemiћ. Српски званичници тврде да би независност Косова, било наметнута од стране посредника или једнострано проглашена, могла покренути нове или оживети старе сепаратистичке сукобе у региону, укључујући албанске заједнице у Македонији и Прешевској долини у Србији, као и Србе у Босни и Херцеговини. То је снажно упозорење земљама ЕУ које и саме имају етничке мањине или сепаратистичке

групе у свом саставу, као што су Румунија и Словачка, а нешто даље и Шпанија.

Москва је у више наврата износила исти аргумент, наглашавајући да ће решење за Косово, какво год било, послужити као модел за друге замрзнуте сукобе у проруским отпадничким регионима у бившим совјетским републикама. Чланице Контакт групе са Запада инсистирају на тврдњи да Косово представља изузетак и да не може доћи до таквог масовног прекрајања мапа. Због особеног статуса УН протектората и веома специфичне историје, Косово треба разматрати као засебан случај, сматрају они. Други аргумент који Београд користи у јавности јесте упозорење да би независност Косова могла довести до драматичних промена на политичкој сцени Србије. Тврдокорне националистичке странке би заузеле место садашње проевропске коалиционе владе. Јерemiћ је у Лондону указао на могућност да се "Србија врати у самонаметнуту изолацију, резонујући да је изолација боља од понижења".

Чини се да прагматичне и Западу окренуте снаге у Србији радо користе националистичку бабарогу како би сигнализирале Бриселу то да би за многе Србе идеја држања за наслеђе Косова могла бити привлачнија од окретања европској будућности. "Ако ЕУ призна независност Косова", изјавио је у Лондону један високи српски званичник, "људи у Србији готово сигурно то неће прихватити... и могло би доћи до смене владе демократским путем. То не би било добро за Србију, за западни Балкан, па ни за ЕУ - али

вероватно је да ће се управо то догодити".

Док српска страна код куће са задовољством и живописно слика будућу разједињеност Европе, албански лидери су више били заузети покушајима да осигурају јединствени фронт. Заправо, чланови њиховог преговарачког тима, који окупља председника Фатмира Сејдију, премијера Агима Чекуа и друге високе лидере, не слажу се око тога шта би требало предузети ако се садашња фаза преговора, коју Запад зели да оконча до 10. децембра, заврши неуспехом. Чеку и незванични "министар спољних послова" Косова Ветон Сурој, у случају да преговори не донесу резултате, траже брзо

поступање, које укључује и проглашење независности Косова. Сејдију и други политичари позивају на опрезност и инсистирају на блиској координацији будућих потеза са западним партнерима Косова.

У међувремену, Чеку је у Лондону поновио да став косовских Албанаца у погледу независности није подложен ревизији. "Још једном смо јасно рекли да је независност завршена ствар. Без независности Косова не може бити стабилности у региону". Косовски тим је изнео пред тројку комплетан нацрт споразума са Србијом. Нацрт нуди основе за свеобухватну мрежу односа у областима дипломатије, безбедности, трговине и хуманитарних питања.

Пошто споразум у основи има форму документа којим се регулишу односи двеју независних држава, он је, самом својом природом, неприхватљив за Србију, која Косово сматра интегралним делом своје територије. Каква је онда његова сврха? У изјави за БИРН, Ветон Сурој је покушао да га прикаже у позитивном светлу: "Кажемо само то да је ово (независност)

Лондон—место преговора

правац у којем идемо. Можемо игнорисати једни друге, или можемо покушати да покажемо спремност на сарадњу". С обзиром на, наизглед, несавладив јаз који постоји између две стране, "тројка" покушава да се концентрише на конкретне области у којима је могуће остварити напредак, као што је оснивање или реактивирање заједничких тела надлежних за трговину и економске односе, повратак избеглица и дијалог о несталим лицима. Ишингер је у више наврата изјављивао да у овој фази тројка жели да остави по страни "централно питање" - дилему избора између независности и аутономије.

"Тројка покушава да се концентрише на подручја на којима постоје преклапања. Ако се у овим областима постигне споразум, онда је то основа на којој може да се ради, и то је добра ствар", изјавио је један западни дипломата повезан с преговорима. Ипак, малобројни су они који верују да овакав мекани приступ може донети било шта што би личило на споразум, нарочито не до 10. децембра, што је незванични рок који постављају западне земље, а који је Русија у више наврата одбијала.

Обновљен је интерес за алтернативне опције, као што је подела Косова, тако што би се север који контролишу Срби припојио ужој Србији, док би остатак Косова добио независност. Мада је Контакт група једном већ одбацила поделу, у последње време било је назнака да би и такво решење могло бити прихваћено, уколико се о њему сложе обе стране. Верује се да Београд фаворизује ово решење као део компромиса, а један високи српски званичник се

приликом посете Лондону приближио имплицирању могуће подршке за такво решење: "Српска влада је против поделе Србије, без обзира на то где се повлачи граница. Ипак, не можемо довољно нагласити значај проналажења компромиса, што је важније од било ког наметнутог решења". Да би споразум био функционалан, морали би да га прихвате косовски Албанци, али Сурои каже: "Противимо се подели под било којим условима". "Тројка" ће се за сада концентрисати на покушаје да се успостави нека врста дијалога између Београда и Приштине. После Беча и Лондона, "путујућа дипломатија" се преселила у Њујорк, где се очекује објава позива за директне разговоре. До директних разговора - првих у текућој фази пеговора - дошло би већ наредног дана.

Са одмицањем преговора, умножаваће се проблеми с којима се "тројка" суочава. Тренутно нема знакова да су Русија и Запад спремни да направе погодбу ако Београд и Приштина не успеју да се договоре. "Искрено говорећи, с обзиром на позиције Русије из јула", изјавио је један западни дипломата, "и то после свих уступака које смо учинили, мало је вероватно да ће се Москва сложити". Многи званичници у земљама Контакт групе деле овај песимизам и верују да ће косовски Албанци ускоро изгубити стрпљење и једнострано прогласити независност. Али, за сада сматрају, да је њихов задатак да дипломатски процес одрже у животу.

Габријел Партос, BIRN

КОСОВСКИ ДЕМОКРАТСКИ ДЕФИЦИТ

Нигдје се толико контроверза, нетолеранције, непродуктивности и незнања не може наћи на једном мјесту као на политичкој сцени Србије, тренутно. Једни траже сепарацију и одвојеност од сопствене државе, а други се залажу за такве унутарње промјене заједнице које би спријечиле наміјеру првих да буду сепарирани. И тако у круг без краја, без икаквог напора да се у жустре полемике унесе нови начин размишљања, нова логика и нове идеје.

Мада су се и једни и други упутили на исту дестинацију, са истим циљем – да досегну демократску заједницу, срећнију и комфорнију будућност – упорни су и одлучни у својим настојањима, да досегну жељену дестинације путевима који се међусобно искључују.

Има ли могућности синхронизирати њихове интересе и путање, и усмјерити их заједно ка срећнијој и перспективнијој будућности, којој неспорно теже. Многи вјерују да то није тешко понудити, тим више ако се има у виду да и једни и други теже демократији, да и једни и други демократију виде у вишем нивоу животног благостања и срећнијој перспективности своје националне заједнице, да и једни други прихватају у својим концептима демократске принципе одлучивања.

Разлика се ствара у тумачењу темељног начела западне демократије "један човек један глас", у начину и области његове примене, како би се остварили циљеви којима сви стреме. Једни би да то правило прихвате искључиво у оквиру сопствене националне заједнице (Косова), плашећи се доминације других, а други би да се то правило примјени на разини цијеле државно-политичке заједнице (Србије), плашећи се сепарације првих. И једни и други су у праву. Оба захтјева су легитимна и уживају верификацију савремених демократских политичких начела. Једни ће се (косовски Албанци) позивати на принцип самоодређења народа, док ће се други (Срби) ослонити на принцип територијалног интегритета државе, као највишу норму (иус цогенс) међународног јавног права. Дакле, оба захтјева уживају пун формални међународноправни и демократски легитимитет. И ту нема приговора.

Међутим, како формални правни легитимитет, да би био валидан, мора бити праћен и тзв. "социјалним и демократским легитимитетом", који представља активну гаранцију вриједности демократије, људских права, слобода и благостања (из чега се и изводе принципи међународног права), ствара се на српској политичкој сцени основна препрека за даљи развој Србије и

Балкана кроз бесмислене расколе. Ни они који би најрадије видјели независно Косово ни они који би да сачувају јединствену Србију, не нуде ништа од "социјалне и демократске легитимности" својим сљедбеницима. И ту настаје главни проблем.

Појмимо од чињенице да у Србији постоје двије заједнице (подручје уже Србије, у даљем тексту Србија, и аутономна област Косово, у даљем тексту Косово) од којих свака посједује формални правни легитимитет, што већинском броју бирача (један човек један глас) у свакој од тих заједница омогућује контролу сопственог "социјалног и демократског легитимитета", дакле даје могућност већинском дијелу становништва те заједнице да директно утиче на сопствено благостање, на људска права и слободу и развој демократских институција, кроз процес демократских избора, у оквиру Србије. Међутим, под претпоставком да се страна која инклинира отцјепљењу, у овом случају Косово, на демократски начин (путем референдума) одлучи за уједињење са другом заједницом ван Србије (слиједи логична претпоставка интеграције Косова са Албанијом), та заједница по дефиницији губи свој сопствени "социјални и демократски легитимитет", пошто већина бирача те заједнице губи могућност да у новој интегрираној заједници директно утиче на сопствено благостање, јер демократско начело "један човек један глас" више не гарантира да ће већина становништва те заједнице моћи остварити сопствени "социјални и демократски легитимитет" у новој интегрираној држави. Губљењем "социјалног и демократског легитимитета" у новој заједници, аутоматски се доводи у питање правни, демократски и морални основ отцјепљења те заједнице од претходне државе, у овом случају Србије, у којој је то било остварљиво.

На сличан начин би се могао посматрати и покушај реинтеграције Србије од стране друге бројније заједнице, у овом случају Срба. Кроз процес демократске унификације примјеном начела "један човек један глас" сасвим сигурно би био доведен у питање принцип "социјалног и демократског легитимитета" мање заједнице (косовских Албанаца), а тиме би се довео у питање правни и морални легитимитет реинтеграције Србије, што би сасвим логично довело до редуцирања демократије, у смислу редуцирања могућности мање заједнице (косовских Албанаца) да утичу на политику која их директно интересује.

У случају реинтеграције могуће су двије опције. Из перспективе једне, уколико жели да обезбеди сопствени "социјални и демократски легитимитет", становништво већинске заједнице (Срби) морало би остати хомогено да би кроз демократско начело "један човек један глас" могло контролирати "социјални легитимитет" реинтегриране државе, што би водило у националну хомогенизацију и доминацију и не би допринијело формирању демократске и стабилне реинтегриране политичке заједнице у којој би се примјењивао демократски принцип већине.

Друга опција претпоставља креирање "социјалног и демократског легитимитета" ре-интегриране политичке заједнице Србије. Међутим, овде се на првом мјесту поставља питање како досећи "социјални и демократски легитимитет" реинтегриране политичке заједнице, у овом случају Србије, што представља и суштину "косовског демократског дефицита", у којем се и крије унутарња логика свих националних и политичких раскола и несугласница између Срба и косовских Албанаца.

Питање могућности креирања унутарњег "социјалног и демократског легитимитета" ре-интегриране Србије, морало би имати двоструко значење. С једне стране, пуно респектирање формално-правног легитимитета (самоодређења) етничке заједнице косовских Албанаца, чија би реализација овисла од досегнутог ступња укупног благостања и демократије како на нивоу заједнице која инклиниса сецесији (Косово), тако и државе са којом се та заједница евентуално жели интегрисати (Албанија). С друге стране пак, могућност признања формално-правног легитимитета реинтегриране државе (територијални интегритет Србије) морала би бити везана за ступањ досегнутог "социјалног и демократског легитимитета" Србије као заједнице која је упућена на реинтеграцију државне заједнице.

Шта би то значило у практичном смислу? Уколико једна заједница, нпр. Косово, жели бити сепарисана из државне заједнице, у овом случају из Србије, она би то могла учинити демократским путем само под увјетом видљиве и опипљиве демонстрације и перспективе прогресивног раста њеног благостања и демократизације у случају сецесије, у односу на ниво досегнутог и могућег благостања заједнице која се залаже за реинтеграцију државе, у овом случају Србије. С друге стране пак, заједница која тежи реинтеграцији државе, у овом случају Србија, да би делегитимизирала процес сецесије косовских Албанаца, мора креирати видљив и опипљив сопствени "социјални и демократски легитимитет", који би надилазио разину укупног благостања и демократизације, досегнуту како у оквиру заједнице која тежи сецесији, у овом случају Косово, тако и у оквиру државе са којом та заједница тежи бити евентуално интегрисана, у овом случају Албаније, те демонстрирати способност прогресивног раста "социјалног и демократског легитимитета" реинтегриране државе Србије изнад рazine

"социјалног и демократског легитимитета" заједнице која тежи сецесији (Косово) и државе са којом та заједница тежи бити интегрисана (Албанија).

У овом моделу механизам за реализацију интереса обе стране, реинтеграцију државе (Србија) или сецесију (Косово), помјера се од политичких конфронтација ка развојном питању и питању демократије унутар самих тих заједница. Сада реализација интереса и једне и друге стране није више везана само за формално-правни легитимитет (што је превасходно територијално, политичко и историјско питање), већ искључиво за питање досегнутог ступња "социјалног и демократског легитимитета" како сваке од њих, тако и од "социјалног и демократског легитимитета" сусједне државе којој се желе прикључити "сецесионистичке" заједнице, те изводљивости концепта даљег развоја "социјалног и демократског легитимитета" сусједне државе и реинтегриране државе и заједница унутар ње.

Интензивнији развој "социјалног и демократског легитимитета" мањине и већине све би више јачао "формално-правни легитимитет" ових заједница, који би се нужно исказивао у све интензивнијем интересу за међусобно развојно-функционално повезивање. Што би ступањ "социјалног и демократског идентитета" и једне и друге стране био виши, то би политичке границе реинтегриране државе све више чинило нужним и за једну и за другу заједницу. Са перманентним развојем материјалног благостања и демократије, људских права и слобода, у настојању да се обезбеди виши и квалитетнији "социјални и демократски легитимитет" сопствене заједнице у односу на друге заједнице у оквиру Србије као државе, што је предвјет коришћења сепарације или реинтеграције државе, чинило би политичке границе реинтегриране државе Србије све више социјално и политички прихватљивим како за "већину" тако и за "мањину".

Тиме би проблем "косовског демократског дефицита" поступно био елиминисан, а Србија би могла лако израсти у нови модел инхерентног сувременог, брзог и демократског развоја, не само сопствене државе, већ и читаве балканске регије. Сличан модел могао би се примјенити и у случају "босанске енигме", са чиме би у многоме политичке тензије уступиле мјесто концепту саморазвоја и концепту функционалне интеграције.

Досегнути критерији "социјалног и демократског легитимитета" и једне и друге заједнице, те Албаније, мјерење и контрола тог процеса – тзв. интегрирајуће сецесије – те рокови у којима би се мјерио досегнути ниво и квалитета "социјалне и демократске легитимности", представљају само техничка питања која не би било тешко разријешити и ефектно имплементирати уз помоћ међународне заједнице и под њеним надзором.

Непад БАШИЋ

ПОЛОЖАЈ СРБА У ПОСТЈУГОСЛОВЕНСКИМ ДРЖАВАМА

Број припадника српске етничке заједнице се у државама насталим на тлу некадашње Југославије, изузимајући Републику Црну Гору, умногоме смањило током протекле деценије (Видети табелу број 1). То је посебно уочљиво у Републици Хрватској, у којој је са предратних 12% удео припадника српског народа у целокупном становништву ове земље сведен на свега 4,5% (на основу пописа из 2001). Иако српска заједница у Републици Словенији представља најбројнију етничку мањину, њен положај није адекватно уставно и законски регулисан. У овој некадашњој југословенској републици број припадника српске етничке заједнице се такође смањило, током протеклих петнаест година за готово једну четвртину – са 47 401 на 38 964.

Осигуравши статус конститутивног народа у дејтонском Уставу Босне и Херцеговине (1995), Срби су у овој држави избегли дефинисање властитог статуса као националне мањине.

Управо из наведених разлога се положај Срба у БиХ умногоме разликује од статуса њихових сународника у другим постјугословенским земљама.

Према попису становништва из 2002. године, готово једну трећину становништва Републике Црне Горе чине Срби, али њихов статус још увек није адекватно решен. Захваљујући процедури усвајања новог Устава Републике Црне Горе и услед проглашавања неуставним Закона о мањинским правима и слободама, решавање положаја припадника српског народа највероватније ће бити окончано до краја ове године.

У Републици Македонији, према попису становништва из 2002. године, живи око 36 000 припадника српског народа. Захваљујући Охридском споразуму (2001) Албанци су у Македонији осигурали значајан степен колективних права у односу на остале етничке мањине – Роме, Србе, Влахе и Турке.

Положај Срба у Републици Словенији: непризната најбројнија етничка мањина

У складу са резултатима пописа становништва Републике Словеније, који је био обављен 1991. године (непосредно уочи распада федералне Југославије), у овој земљи је живело 88% Словенаца, док су другу по бројности етничку заједницу са око 2% чинили Хрвати. Срба је тада у Словенији било нешто мање од 2%, односно 47 401. Са друге стране, према резултатима пописа становништва из 2002. године, у Словенији се број припадника доминантног народа повећао за један проценат, а у најбројније мањинске етничке заједнице спадају Срби (1,98%), Хрвати (1,81%) и Бошњаци (1,10%). (1)

Конститутивни акт Републике Словеније, донет непосредно уочи распада Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, ипак признаје једино италијанску и мађарску „аутохтону заједницу“. Према наведене мањине у укупном становништву Словеније учествују са свега неколико промила, њиховим припадницима су обезбеђена сва колективна права, укључујући и право избора посланика у Државном збору. (2)

Но и поред непризнавања колективних права тзв. јужнословенских мањина (Срба, Хрвата и Бошњака), које заједно чине око 5% становништва, Република Словенија је успешно окончала процес придруживања Европској унији почетком маја 2004. године. Најзначајнији видови дискриминације припадника наведених мањина су се манифестовали 2002. године, када је одбијено неколико хиљада захтева Срба, Хрвата и Бошњака за добијање словеначког држављанства. (3)

Српска етничка заједница, која према последњем попису становништва има 38 964 припадника у Републици Словенији, дакле, уопште није призната као мањина. Зато су јој и ускраћена сва колективна права – заступљеност у државном парламенту, коришћење националних симбола, оснивање културних и просветних организација и успостављање односа са матичном државом – Републиком Србијом.

становништва

Републике Хрватске из 2002. године у овој земљи живело свега 4,5% припадника српског народа (201 631). (4) Анализирајући видно смањење броја припадника српског народа у Републици Хрватској, Симиша Таталовић наводи да је током протекле деценије био видљив и процес постепене асимилације Срба, што је посебно очигљиво у областима које нису биле захваћене ратом у овој држави. (5)

Конститутивност Срба у Републици Хрватској, која је била садржана у свим уставима ове републике од 1945, укинута је доношењем Устава (6) из 1991. године. Срби су у овом конститутивном акту наведени као аутохтона мањина, којој се гарантују сва права у складу са стандардима Уједињених нација. (7) Припадницима српске етничке заједнице је, у складу са чланом 12 Устава Републике Хрватске, признато и право коришћења ћириличног писма.

Први Уставни закон о људским правима и слободама и о правима етничких и националних заједница или мањина у Републици Хрватској, (8) донет 1991. године, предвиђао је културну и просветну аутономију, као и пропорционалну заступљеност мањина у органима власти на свим нивоима. Штавише, у складу са овим документом било је предвиђено и формирање посебне самоуправе општина и области у којима су Срби чинили већину. Међутим, наведени уставни закон никада није примењен у оним деловима Хрватске у којима су доминирали локални Срби. Наиме, они су током 1992. године, а након уједињавања аутономних области, формирали Републику Српску Крајину, која је током маја и августа 1995. године нестала по окончању војно-полицијских акција „Бљесак“ и „Олуја“. Тада је дошло до масовног егзодуса око 400 000 припадника српске заједнице из Републике Хрватске у суседну Босну и Херцеговину и бившу Савезну Републику Југославију.

Процес повратка Срба на подручја некадашње Републике Српске Крајине и дванаест година после прогона отежано тече,

што показују и подаци пописа становништва из 2002. године. Услед разних опструкција повратка Срба, најпре на локалном нивоу власти, као и бројних инцидената (убистава и напада на имовину повратника), који прате наведени процес, и даље се осећа несигурност припадника ове заједнице у Хрватској. Србима, такође, још увек није осигурана адекватна заступљеност у локалним и жупанијским органима власти, а посебно у јавној управи и полицији. Штавише, Србима у Хрватској није обезбеђена ни настава на матерњем језику, а деца неретко уче римокатоличку веронауку у основним и средњим школама. Ипак, у источној Славонији, Барањи и западном Срему припадницима

српске мањине је омогућено да поједина права координирају на нивоу локалне самоуправе и то у оквиру Заједничког већа општина, али и да имају одређену просветно-образовну аутономију, која се исказује кроз постојање школа на српском језику. (9) Крајем 2002. године је у Хрватском сабору усвојен нови Уставни закон о правима националних мањина Републике Хрватске. (10) У складу са наведеним правним актом, националним мањинама су осигурана сва колективна права према највишим међународним стандардима. Забрањен је и било који вид дискриминације мањина, а створена је могућност да се формирају национални савети на нивоу локалних заједница. Такође, и на нивоу државе предвиђено је оснивање Савета за националне мањине (хрв. Вијеће за националне мањине), чији је циљ побољшање

Табела бр. 1: Упоредни приказ броја припадника српске етничке заједнице у земљама насталим на тлу некадашње Југославије

(према резултатима пописа из 1991, 2001, 2002. и 2003. године)

Држава	Број Срба према попису из 1991. године	Број Срба (година пописа становништва)
Република Словенија	47 401	38 964 (2002)
Република Хрватска	581 663	201 631 (2001)
Република Црна Гора	57 453	201 892 (2003)
Република Македонија	42 775	35 938 (2002)
Укупно:	729 292	478 425

Табела је сачињена према резултатима пописа становништва, који су објављени на Интернет страницама државних завода за статистику Словеније, Хрватске, Црне Горе и Македоније.

Између повратка, интеграције и асимилације – статус Срба у Републици Хрватској

Према резултатима предатног пописа становништва Републике Хрватске, Срби су чинили 12,2% (581 663) популације. После систематског етничког чишћења и протеривања Срба из Хрватске са подручја под заштитом Уједињених нација током 1995. године, њихов број се смањио готово за две трећине. Овом приликом је у акцији Хрватске војске и припадника Министарства унутрашњих послова Републике Хрватске уништен велики број насеља у којима су Срби чинили већину, а етничка структура ове земље је додатно измењена организованим и од стране државе подржаним насељавањем Хрвата из централне Босне и са Косова. Све наведено је резултирало тиме да је према попису

Веома је значајно напоменути да је 15. новембра 2004. године између Републике Хрватске и тадашње државне заједнице Србија и Црна Гора потписан споразум о узајамном поштовању права њихових етничких мањина. (11) У складу са овим споразумом предвиђено је да се у потпуности осигура заштита идентитета српске и црногорске мањине у Хрватској, као и хрватске мањине у бившој Србији и Црној Гори. С тим у вези било је планирано и формирање мешовитог међудржавног одбора, који би надгледао примену важеће регулативе ових држава у области заштите етничких мањина.

Србима је у Хрватској обезбеђено и да путем тзв. мањинских листа имају три заступничка места у Хрватском сабору. У постојећој конституцији односа између водећих хрватских парламентарних партија, гласови три заступника српске мањине из Самосталне демократске српске странке (СДСС) били су пресудни приликом формирања Владе Републике Хрватске и поновног повратка Хрватске демократске заједнице на власт крајем 2003. године.

Сасвим оправдано се може закључити да се Срби у Хрватској данас, и поред адекватног уставног и законског регулисања њиховог положаја, налазе у изразито лошем положају. Они су суочени најпре са неретким блокадама повратка у своје предратне домове, али и са отежаним процесом интеграције у хрватско друштво због драстичне етничке дистанце коју исказује већински народ. Припадници српске заједнице у Хрватској се налазе и пред постепеном асимилацијом и то пре свега у области образовања. Ипак, о неговању особености културне баштине и традиције Срба у Хрватској брине се Српско културно друштво „Просвјета“, са седиштем у Загребу, као и већи број локалних удружења.

Срби у Босни и Херцеговини:

уставна јемства конститутивности и једнакоправности са Бошњацима и Хрватима

Према резултатима пописа становништва из 1991. године Срби су чинили 31,4% популације у Босни и Херцеговини (1 363 088). (12) Пошто у међувремену није био обављен нови попис становништва, према проценама ЦИА из 2000. године наводи се да Срби у укупном броју становника Босни и Херцеговини учествују са 37,1%. (13)

Током оружаних сукоба, у временском раздобљу између 1992. и 1995. године, Срби су углавном напустили подручја под контролом пробошњачке Владе Републике Босне и Херцеговине и Хрватског вијећа одбране. Крајем августа и почетком септембра 1995. године Срби су, након здружене офанзиве Армије Босне и Херцеговине и Хрватске војске, протерани и са подручја у којима су чинили више од 90% становништва у западној Босни (Босанско Грахово, Босански Петровац и Дрвар). Данас се процењује да свега 3-4% Срба живи на подручју Федерације Босне и Херцеговине, ентитета са бошњачком и хрватском већином. (14)

Уставом Босне и Херцеговине, који је, као Анекс 4. Дејтонског мировног споразума, проглашен крајем новембра 1995. године, очувана је конститутивност три народа – Бошњака, Срба и Хрвата. У складу са наведеним начелом осигурана је и пропорционална заступљеност три босанскохерцеговачка народа на нивоу државе. (15) Ипак, то није било првобитно прецизирано за читаву територију БиХ, већ се сматрало да Срби своју конститутивност остварују путем vlastите територијалне аутономије – Републике Српске, а Бошњаци и Хрвати преко Федерације Босне и Херцеговине.

Током априла 2002. године дошло је до измена устава два ентитета – Републике Српске и Федерације БиХ и имплементирања начела конститутивности сва три народа на читавој територији државе Босне и Херцеговине. (16) Но, Срби су у Федерацији БиХ, и поред уставног изједначавања са Бошњацима и Хрватима, изложени бројним видовима дискриминације. Њихово учешће у јавној управи, локалној самоуправи и полицији сасвим је симболично, а повратак Срба у Федерацију БиХ неретко прате опструкције и отежавања. (17) Недавно је објављена и вест да седамдесет српских села у Федерацији Босне и Херцеговине и даље нема електричну енергију. (18)

Током рата на територији под контролом Армије Босне и Херцеговине, основано Српско грађанско вијеће (СГВ) данас више нема

велики значај у ентитету са бошњачко-хрватском већином. Такође, непосредно након рата оформљена Демократска иницијатива сарајевских Срба (ДИСС) није у стању да се избори са бројним проблемима српских повратника у град Сарајево. Поред наведеног, Срби настањени на територији Федерације Босне и Херцеговине немају школе на матерњем језику, али се захваљујући деловању Српског културног друштва „Просвјета“ у већим градовима овог ентитета повремено одржавају културне манифестације.

Може се зато уочити да формално увођење једнакоправности Срба, Бошњака и Хрвата на простору целе државе Босне и Херцеговине, и поред бројних институционалних и правних аранжмана (пропорционалне заступљености у ентитетским органима, права на коришћење језика и писма, права заштите „витаљних“ интереса, итд.), није осигурало да се ублаже одређени видови дискриминације. То се пре свега односи на области школства, просвете и информисања.

Недефинисани статус Срба после осамостаљења Црне Горе

У Црној Гори се према попису становништва из 1991. године само 9,34% (57 453) грађана изјаснило као Срби. Услед новог таласа етнонационалног дистанцирања Црногораца од Срба, што је посебно уочљиво од половине протекле деценије, на попису одржаном 2003. године у Црној Гори се 30,01% (201 892) становништва идентификовало са српском етничком одредницом. (19)

Узимајући у обзир да Срби током постојања некадашње Савезне Републике Југославије, а потом и државне заједнице Србија и Црна Гора, у Републици Црној Гори нису имали статус националне мањине, након осамостаљивања ове републике поставило се и питање адекватног регулисања права припадницима ове заједнице. Штавише, у оквиру Закона о мањинским правима и слободама, (20) који је у Скупштини Црне Горе био донет непосредно уочи одржавања референдума о државноправном статусу ове некадашње југословенске републике, није предвиђено да се Србима обезбеди статус етничке мањине. Са друге стране, у наведеном закону је статус националне мањине био предвиђен за Албанце, Бошњаке и Хрвате. Већ половином 2006. године Закон о мањинским правима и слободама био је проглашен за неуставан.

После осамостаљења Црне Горе започео је и рад на изради њеног новог конститутивног акта. (21) Иако је у Нацрту Устава држава Црна Гора грађански а не етнонационално дефинисана држава, у основним одредбама је учињен покушај да се она посредно управо тако дефинише и то кроз одредбе о црногорском језику и статусу канонски непризнате Црногорске православне цркве. На овај начин би се извршила својеврсна асимилација српског становништва, које се на попису 2003. године изјаснило да говори српски језик (64% становника Црне Горе). Узимајући у обзир да маратонска расправа о Нацрту Устава Републике Црне Горе, према бројним показатељима, неће бити ускоро окончана, сасвим је вероватно да ће владајућа коалиција Демократске партије социјалиста Црне Горе и Социјалдемократске партије ускоро расписати референдум на коме ће се усвојити и наведене одредбе. Захваљујући томе Црна Гора би *de facto* била дефинисана као држава црногорског народа.

Поједине иницијативе српских политичких партија у Црној Гори да се, захваљујући бројности припадника ове заједнице, осигура начело конститутивности Срба у овој земљи нису реалне. Слично је и са покушајима да се обезбеди територијална аутономија Срба у Црној Гори, која је немогућа због територијалне дисперзије припадника ове заједнице на читавој територији државе. (22) Са друге стране, очување националне особености Срба у Црној Гори биће отежано у условима када им још увек нису призната и загарантована нити основна колективна права. Тежња владајућих политичких елита и партија у Црној Гори јесте суштински везана за „благу“ асимилацију одређеног дела припадника српског етничког корпуса, а са циљем осигурања надполитичног учешћа Црногораца у укупном броју становника ове др-

жаве (према попису из 2003. године – 40,6%). Истовремено, актуелне власти у Црној Гори покушавају и да оспоре право својим грађанима на стицање двојног држављанства, а пре свега због страха да ће велики број њих покренути питање добијања српског држављанства.

На парламентарним изборима одржаним 2006. године Српска листа (у којој доминира Српска народна странка) освојила је 12 посланичких места у Скупштини Републике Црне Горе (од укупно 76). Исти број мандата добила је и просрпска коалиција Социјалистичке народне партије Црне Горе, Демократске српске странке и Народне странке Црне Горе.

Етничка мапа бивше Југославије—извор CIA Factbook

Македонски Срби у сенци решавања албанског питања

Република Македонија се након осамостаљења суочила са проблемом регулисања статуса албанске етничке заједнице, која је према резултатима пописа из 2002. године чинила четвртину укупног становништва (25,17%). (23) Након оружаног сукоба у Македонији између албанских побуњеника и органа власти, на иницијативу Сједињених Америчких Држава и Европске уније, у Охриду је 13. августа 2001. године потписан Оквирни споразум (познатији као Охридски споразум). (24) У складу са наведеним документом предвиђено је да висок степен колективних права, а према бројним ауторима и највиши на постјугословенским просторима, припадне само оним заједницама које имају најмање 20% удела у укупном становништву Македоније. (25) Истим документом предвиђено је, међутим, да се у новој преамбули Устава Републике Македоније наведе да све етничке заједнице, укључујући и српску, преузимају одговорност за будућност ове државе. Албанци су, дакле, захваљујући својој бројности успели да осигурају статус (полу)конститутивног народа и самим тим да, преко институционалних механизма за заштиту својих права, обез-

беде привилегије у односу на остале немакедонске заједнице. Са друге стране, Срби, Турци, Власи и Роми добили су само могућност да у оквиру неколико општина користе матерњи језик у званичној употреби.

Број Срба у Македонији је 1991. године износио 42 775, док према најновијем попису из 2002. године у овој земљи живи свега 35 938 припадника ове етничке заједнице. Као што се може уочити, број Срба у Македонији се за једанаест година смањило за приближно 16%. Разлози за то се могу пронаћи у иселјавању великог броја запослених у некадашњој савезној администрацији, али и у постепеној асимилацији Срба.

Успостављање интензивнијих односа између Републике Србије и Републике Македоније, који су сада оптерећени нерегулисаним односима Српске православне цркве и Македонске православне цркве, свакако може довести до побољшања положаја припадника српске етничке заједнице у овој земљи. Срби у Македонији имају неколико својих школа у Куманову и Скопљу, али то свакако није довољно. (26) Побољшању статуса Срба свакако може допринети и јачање утицаја Демократске партије Срба у Македонији, која је, као коалициони партнер Социјалдемократског савеза Македоније, у неколико наврата учествовала у власти.

Закључак

Захваљујући распаду некадашње југословенске федерације и прошлоратним сукобима у регији, број припадника српског народа у Хрватској, Словенији и Македонији смањило се за приближно 400 000. Веома је битно истаћи и да је „нова српска дијаспора“ у земљама насталим од Југославије суочена са бројним, а неретко и egzистенцијалним проблемима. То се претвара у односи на положај српске мањине у Хрватској.

Устави и законски положај Срба у Хрватској и Македонији јесте у потпуности регулисан и у складу са светским стандардима, али пракса показује да су они суочени са постепеном асимилацијом. Статус њихових сународника у Словенији и Црној Гори је, са друге стране, правно недефинисан. Србима је једино у Републици Хрватској загарантована заступљеност у парламенту, док у Македонији они, захваљујући својој бројности и учешћу у ширим коалицијама, имају једног посланика у Собрању. Словеначки устав и изборно законодавство не остављају могућност да представници српске заједнице имају своје представнике у Државном збору. Србија би зато, као матична држава српског народа, заједно са Хрватском и Босном и Херцеговином требало да се ангажује у вези са питањима признавања српске, хрватске и бошњачке мањине у овој земљи и пуног уставне и законске заштите њихових права. (27)

И у области просвете статус Срба у постјугословенским државама се разликује. У Словенији и Црној Гори припадницима српског народа није обезбеђено похађање наставе на српском језику. Међутим, у Хрватској и Македонији, пре свега у областима које се граниче са Републиком Србијом, постоји неколицина школа на српском језику. У том смислу Србија би убудуће требало да подстиче оснивање школа на српском језику, као и да учествује у њиховом финансирању у складу са националним законодавством „нових суседа“. У току је и процесура усвајања новог Закона о држављанству Републике Србије, који садржи одредбе

о томе да се сваком грађанину држава насталих од Југославије, који се осећа припадником српског народа, обезбеди добијање држављанства ове државе. Наведено решење ће допринети да се у сваком случају побољша статус Срба у постјугословенским државама и ојача њихова веза са матицом.

На сличну, веома неповољну, ситуацију наилази се и у области информисања Срба на матерњем језику у Словенији, Хрватској и Македонији. Најдрастичнија ситуација је свакако у Словенији, где не постоји ниједан медиј на српском језику, док у Хрватској и Македонији излазе месечни часописи са изразито ниским тиражом и ограниченом дистрибуцијом. Хрватска радио-телевизија (ХРТ) емитује недељну једночасовну колажну емисију

посвећену свим етничким мањинама, док Македонска телевизија (МТВ) емитује посебну емисију на српском језику једном седмично.

Важну улогу у спречавању асимилације Срба у новонасталим државама треба да, поред њихових политичких партија, одиграју и национални савети и културнопросветна друштва. И у том контексту матична држава – Србија треба да подстиче формирање таквих удружења, али и да обезбеди финансијску потпору за њихово деловање. Наравно, пуна заштита права Срба у Словенији, Хрватској, Црној Гори и Македонији биће обезбеђена једино под условом потпуне нормализације односа између Србије и ових земаља.

Драган Ђукановић

ОЗБИЉНИЈА АЛБАНСКА СТРУЈА РАДИ У КООРДИНАЦИЈИ СА ЗАПАДОМ

Драган Штављанин: Наши саговорници су Душан Пророковић, државни секретар у Министарству Србије за Косово функционер Демократске странке Србије и Шкељзен Малићи, кандидат партије Ора Ветона Суроија за посланика на предстојећим изборима на Косову. У Лондону су пре неки дан одржани одвојени припремни састанци међународне тројке са делегацијама Београда и Приштине за њихове предстојеће директне разговоре у Њујорку 28. септембра. Имајући у виду досадашњу блокаду, може ли се уопште очекивати сагласност чак и о дневном реду овог скупа.

Душан Пророковић: Ја мислим да директни преговори немају алтернативу и да ми морамо заједно с нашим албанским колегама пронаћи прави пут за стабилност у региону.

Шкељзен Малићи: Мислим да директни разговори неће ништа донети. Ставови су толико удаљени да ту скоро не може да се нађе ни трачак наде за било какав компромис. Питање Косова се уопште неће ни решити у директним преговорима, него је то ствар договора или компромиса на највишем нивоу у међународним форумима.

Драган Штављанин: О чему се, заправо, може разговарати?

Шкељзен Малићи: Међународна заједница, Контакт група, пре свега западне велике силе, дале су оквир, динамику и правац решавања статуса Косова у оном смислу у којем је то онда Ахтисари само реализовао — дао је предлог за надгледање независности. Мислим да тај предлог још увек нема никакву озбиљну алтернативу и да је овај наставак преговора само куповање времена.

Душан Пророковић: Једини међународни форум на којем одлука о будућем статусу Косова и Метохије може бити донета је Савет безбедности Уједињених нација. Међутим, сведочи смо да у Савету безбедности нема јединственог става. Те сагласности неће бити ускоро и онда је једина алтернатива директан дијалог између српске и албанске стране. Ја не гајим илузију да ће тај дијалог ићи глатко и лако. Биће нам потребно годину дана, можда и више од тога, да се сагласимо око некаквог прихватљивог оквира за обе стране. Мислим да је у обостраном интересу да до решења дођемо споразумно и то што је пре могуће.

Драган Штављанин: Пошто су, с једне стране, Европска унија, или део ЕУ и САД обећале Албанцима, односно Косову независност, а, са друге, Русија чврсто подржава позицију Србије и самим тим она може да рачуна са ветоом Москве у Савету безбедности, стиче се утисак да то заправо на неки начин удаљава и једну и другу страну од могућег договора.

Душан Пророковић

Шкељзен Малићи: Ја мислим да је и Ахтисари радио као део тог организма који се зове Савет безбедности - он је био представник УН. И није он измислио ову платформу - она је њему дата. Преговора је било у оном претходном мандату, али не о статусу него о статусу Срба у том независном Косову. И тај Ахтисаријев пакет углавном 95 одсто се односи на статус Срба. Ја не видим да је руска блокада нешто битно променила у односу осталих међународних фактора према Косову. Русија није толико заинтересована да брани српски интерес, она брани неке своје интересе. То, наравно, може да се капитализује зато што Русија прети ветоом. Али мислим да Србија треба да схвати да је овде већ створена нова реалност, да је Косово практички на путу за независност, да је то сада више ствар формализације. Наравно, пре 10. децембра нико баш неће да отвори до краја карте, али имамо врло јаке изјаве од стране Стејт департмента, па и неких европских земаља и Брисела да је 10. децембар ипак deadline.

Душан Пророковић: Нова реалност, постоји на пуно места у другим државама, па не видим да су те државе растуране и да међународно право није поштовано. Ми наше односе морамо регулисати између осталог и зато што је нова реалност која је уследила после 1999. године на Косову и Метохији - да данас у Приштини више нема струје него што је има, да на територији Косова и Метохије имамо преко 65 одсто незапослених, а да је стопа оних који желе да емигрирају с те територије у неке друге државе, највећа у Европи. Ми те ствари морамо договором да решавамо, јер без учешћа Србије и повлачењем једностраних потеза нећемо никако поправити нити социјалне нити економске прилике на Косову и Метохији.

Драган Штављанин: Господин Чеку је рекао да ће косовско руководство, после 10. децембра прогласити независност, без обзира на консеквенце. Да ли ви мислите да ће се то заиста и десити?

Шкељзен Малићи: Већина, озбиљнија струја је, ипак, у координацији са Западом, са Сједињеним Државама, и она увек каже да ће на одлуку о проглашењу независности ићи само у договору са Западом. Али има и оних, попут премијера Чекуа и још неких других, који понекад кажу да ће Косово ићи ка независности. Мислим да је ова прва варијанта вероватнија и да можда неће одмах следећег дана Косово да прогласи независност, али ће бити озбиљне координације са Сједињеним Државама. Њу је најавио и Буш кад је био последњи пут на Балкану. У Софији и Тирани је поменуо да Сједињене Државе подржавају независност Косова - и мислим да ће се то десити. Да ли ће баш одмах после 10. децембра или за неколико недеља или месеци касније, то је ирелевантно.

Драган Штављанин: Да ли власти у Србији имају већ разрађени резервни сценарио које би све мере могле да се предузму у случају једнострано проглашене независности Косова?

Душан Пророковић: Како ће Београд да реагује у једном таквом

случају, немам мандат да говорим, нити желим да откривам наше позиције, мада сам ја и даље убеђен да до нечега таквог једноставно не може доћи.

Драган Штављанин: Приштински лист "Коха диторе" пише да је добио потврду, упркос демантијима из Београда, да премијер Србије наводно код чланица Европске уније агитије за поделу Косова. Да ли би подела Косова у било којој варијанти била реалистично решење?

Шкељезен Малићи: Мислим да није реалистично решење и није ни у складу с принципима којима се руководи међународна заједница у решавању овог проблема. Не видим да се о томе уопште преговара ни јавно, а ни тајно, тако да бих ја то искључио, нарочито у овом периоду до децембра када је, заправо, још увек у игри и Ахтисаријев план.

Душан Пророковић: Прво, та информација коју је "Коха диторе" објавила јесте неопевана глупост, која нема никакво утемељење. А друго, Србија не може да се дели. Косово и Метохија је по Резолуцији 1244 саставни део Србије.

Драган Штављанин: Премијер Коштуница је предложио да у случају унилатералног проглашења независности Косова Србија не уђе у НАТО него да остане у Партнерству за мир. Да ли је став господина Коштунице заправо само преговарачки маневар или је то суштинско опредељење ваше странке?

Душан Пророковић: Ја лично сам противник уласка Србије у НАТО. Мислим да је довољна мера улазак Србије у Партнерство за мир. О томе да ли ће Србија ући у НАТО или не, наравно да ће се одлучивати пре свега на референдуму на којем морају да се изјасне наши грађани.

Драган Штављанин: Али чињеница је да је та идеја о неуласку у НАТО помињана тек недавно, у једном контексту када се све више наговештава могућност да Косово једнострано прогласи независност. Када је прошле године Србија примљена у програм

Шкељезен Малићи

Партнерство за мир, уопште се није помињала та опција да евентуално не улази у НАТО.

Душан Пророковић: То се спомињало често и током скупштинских заседања и наших интерних расправа у странци. Понављам, с моје стране нема никаквих тактичких разлога.

Драган Штављанин: Какав је ваш став о позиву власти из Београда Србима да не учествују на изборима, а и о идеји да се одрже паралелни избори?

Шкељезен Малићи: То је наставак погрешне политике инструирања косовских Срба против тога да успоставе нормалне односе у оквиру Косова. Они ће свакако ту живети. Ако желе да живе, они треба да учествују у косовским институцијама. У сваком решењу косовски Срби треба да буду део косовског парламента и да учествују у политичком животу овде. Београд води сада, као што је манипулисао и са Србима у крајинама и у Босни, исту политику и она ће се катастрофално одразити баш по косовске Србе.

Душан Пророковић: Ја сам био један од заговорника изласка Срба на изборе 2001. године, активно сам учествовао у предизборној кампањи тадашње Коалиције "Повратак", имали смо излазност преко 70 одсто - и уместо остваривања стандарда, безбеднијег и сигурнијег живота на Косову и Метохији, ми смо добили 17. март 2004. године.

Драган Штављанин: Чегу су спремне да се одрекну албанска и српска страна да би се постигао тај толико жељени споразум?

Шкељезен Малићи: Могла би једино да прихвати некаква кондиционирање, да се временски успостави некакав нови тампон-период, слично како се то десило с Црном Гором, да се направи некакав договор да проглашење независности иде у неким фазама, да се Косово, рецимо, не учлани одмах у Уједињене нације него за годину, две дана. Можда би Русија пристала на овакав компромис.

Душан Пророковић: Ми смо већ изашли с нашим предлогом. Нажалост, нисмо добили одговор с албанске стране. Не мислим да је све то идеално. Наравно да ће Албанци имати пуно замерки на наше предлоге, решења и управо због тога прво морамо да седнемо и да разговарамо и сачекамо објашњење албанске стране шта је за њу прихватљиво, а шта не од онога што смо понудили од преко 300 ставки на које гледамо као на компромисно решење.

Радио Слободна Европа

ОСМИШЉАВАЊЕ БУДУЋНОСТИ ПОЧИЊЕ ПАЖЉИВИМ ИШЧИТАВАЊЕМ ПРОШЛОСТИ

Да ли је изучавање прошлости прави пут у тражењу решења за садашње проблеме на Косову и Метохији? Политичари на Западу, али и у Србији тешко да би дали јединствен одговор на ово питање. Издавачка кућа Чигоја проценила је да је сад прави тренутак да се пред домаћом јавношћу нађе "Косовска трилогија" Душана Т. Батаковића, историчара, директора Балканолошког института САНУ, амбасадора Србије у Канади и члана државног тима Србије за преговоре о будућем статусу КиМ у првој фази преговора.

Душан Т. Батаковић

српско-арбанашким односима" и "Косово и Метохија - историја и

Батаковића, историчара, директора Балканолошког института САНУ, амбасадора Србије у Канади и члана државног тима Србије за преговоре о будућем статусу КиМ у првој фази преговора.

У Трилогији која је недавно представљена у Задужбини Илије М. Коларца, обједињена су друга допуњена издања књига: "Дечанско питање", "Косово Метохија у

идеологија". Последњи од три наслова политички је најактуелнији, а због докумената - анализа, статистика и извештаја сабраних на једном месту нуди директнији увид у догађаје на КиМ у последњих више од 100 година.

- "Косовска трилогија" настала је сабирањем старих и нових текстова који, узети заједно, пружају шири, понегде и дубљи увид у знања којима располажемо и у тематске кругове, који су се отвараили или наметали, упоредо са истраживачком радозналостју. Допуне које досежу трећину, што текстова, што докумената, доносе и тематску разноврсност, прерастајући, често у "живу историју", у којој се сусрећу и међусобно прожимају историјска знања, лични увиди и референтна домаћа и страна документација, која је у међувремену постала доступна, уз литературу која је обимом већ постала непрегледна. О неким савременим појавама пишем и као очевидца, пошто сам на КиМ често боравио још од средине шездесетих година прошлог столећа. КиМ је тема која ме животно прати још од првих историографских покушаја пре четврт века - објашњава у разговору за Данас Душан Т. Батаковић.

Тврдите да историју треба познавати да се не би поновила. "Дечанско питање" и "Косово и Метохија у српско-арбанашким односима" објављени су учо и током распада бивше Југославије, "Косово и Метохија - историја и идеологија" учо НАТО бомбардовања Србије.

Да ли је у међувремену Србија извукла поуку из прошлости или ипак постоји паралела између времена када су се појавила прва издања и садашњег политичког тренутка?

- Аналогије знају да буду привлачна илузија, али је више него очита сличност са ситуацијом на почетку 20. века. Данас се мало ко сећа неуспеле реформе коју су иницирале велике силе између 1903. и 1908. у три вилајета европске Турске, од којих је један био Косовски вилајет, али је прелиставање српске дипломатске грађе тога времена, недавно објављене у издањима САНУ, фасцинантна подлога проучавању феномена дугог трајања, избрисаним у нашем кратком, неисторијски структурисаном памћењу. Већ тада се у Европи сматрало да Албанцима и на КиМ и суседним крајевима, треба снажан међународни надзор, де факто протекторат, и то из Беча. Већ тада су се сукобљавале германске силе с Русијом која је, традиционално штитила интересе словенског и православног становништва. Срби су били жртве прогона, север Косова се после неуспелог наоружавања 1901, ипак, некако отимао растућој албанској анархији. Тамо је, уосталом, 1903. био убијен и један руски конзул, Шчербин, који је херојски бранио угрожене Србе. "Дечанско питање" је сторија о покушају руске дипломатије да посредством руских калуђера уведених у управу Дечана, помогну Србима у Метохији, десеткованим у деценијама дугим албанским прогонима и немоћном османском администрацијом. Веома препознатљив политички контекст, зар не?

Запад се ужасава српске потребе да се косовско питање објашњава и кроз историјску призму. Како то коментаришете?

- За разлику од Срба, који су се, заведени егалитарним визијама или приморавани по успостављању једнопартијске диктатуре 1944-1945. у значајном броју олако одрекли својих освештаних традиција - одричући се тако, виталних елемената свога културног и националног идентитета и предајући заборава суштински важна историјска искуства и знања о властитој прошлости, националним и државним аспирацијама и амбицијама - на Западу су старе и озбиљне државе-нације, увек полазиле од историје како би на њеним поузданим основама осмишљавали стратегију за будућност. Зар друштвене науке у свету нису живнуле кад је у нас кренуо рат праћен распадом федерације и борбом за њено наслеђе? Колико је само стотина хиљада страница потрошено да се генеза сукоба рашчлани и често, на жалост и тенденциозно објасни, да се предстојећи интервенционизам легитимизује што је, треба нагласити, континентална, европска, а не трансатлантска идеологија, као и да се проуче менталитети сукобљених народа и историјском аргументацијом образложи политичко-идеолошка подршка некој од страна - мањина, народа или држава у сукобу. Да је за Запад суштински важна историја, укључив и историјску симболику, показује и избор места потписивања војно-техничког споразума из јуна 1999. Управо у Куманову, где је у октобру 1912. победом над Турцима, Косово било враћено у састав Србије, о чему сам својевремено писао употребљавајући наслов "Од Куманова до Куманова". Могли бисмо, уместо мени неразумног, провинцијалног гнушања прошлости да следимо пример развијеног Запада где осмишљавање будућности обавезно почиње с пажљивим ишчитавањем историје. То није увек чаробна формула за сигуран успех, али је без сумње најпоузданији ослонац, ако умете да га спојите са ширим увидом у савремене реалности.

Да ли остајете при ранијој "дијагнози" да су узрок косовског проблема "вишеструке сукобљености интереса Срба и Албанаца етничке разлике које је религија појачавала"?

- У питању је, по класичном моделу национализма, сукоб око територије, којем су етничка припадност и религијско опредељење главни или додатни легитимизацијски елементи. Комунисти су својевремено тврдили да је спор идеолошке природе и да ће Југославија победити, јер Албанци на КиМ имају знатно виши животни стандард него њихови сународници у Албанији. Међутим, управо су косовски Албанци задали први, али и смртоносан ударац југословенској заједници. Уосталом, они се тиме и јавно, још од 1981. поносе. Треба прочитати њихове изјаве наведене у књизи Синана Хасанија. Није, такође, било ни случајно да је албанска побуна најављена паљењем конака Пећке патријаршије, јер је вера најчешће и саставни део националног идентитета. У питању је анахрони национализам деветнаестовековног типа, у заједници која касни за својим суседима у националној интеграцији и стога

има снажнији мотивацијску подлогу, уз додатне социјалне подстицаје и институционалну, јавну или прећутну подршку.

Колико су циљеви лиге заиста очували континуитет у политици југословенских власти после Другог светског рата, као и у ставу међународне заједнице од увођења УН протектората на КиМ према албанском питању на Балкану?

- Косовска аутономија, 1945. само обласна, није била уведена да би се реализовале аспирације албанске мањине у Србији, него да би се изашло у сусрет братском комунистичком режиму у Тирани, као и да се подсеку крила "великосрпској хегемонији". Сличан је био уступак с мађарском мањином и другом братском режиму у Будимпешти, док се, једновременно, италијанска мањина масовно протерују из Истре и Далмације, пошто је Италија остала идеолошки супарник. Основни циљ комуниста у поменутом идеолошком оквиру био је - како је то прецизно у интервјуу париским Монду 1971, објаснио Милован Ђилас, главни дисидент титоизма - да се трајно подрије утицај и ограничи бројчана и политичка превласт Срба у федерализованој југословенској држави. Аспирације албанског национализма, после пропасти Титових планова о Албанији као седмој републици и ширим планова о вишечланој балканској федерацији, биле су компатибилне са политиком, која се, уз извесне осцилације, спроводила после 1945. Међународни протекторат је после 1999. омогућио да нестане некадашње границе између Србије и Албаније, односно између дела Србије под протекторатом и Албаније.

Комуникација с албанским историчарима

Имате ли контакте с колегама у Приштини, да ли се тамо неко озбиљно бави проблематиком коју сте обрадили у Трилогији и колико, према Вашој процени, политичари на све три стране - Београд, Приштина, међународна заједница - познају и схватају историјску позадину проблема који покушавају да реше?

- Још крајем осамдесетих година, када су објављене прве веће студије и монографије, поједини албански историчари с КиМ су ми признавали озбиљност, а с позиција националног романтизма порицали објективност. Имао сам привилегију да упознам најславнијег албанског научника Алекса Буду и најпознатијег историчара из Албаније Криста Фрашеру. Нису се чудили оспоравањима својих сународника с Косова, чак су ми посредно објашњавали неумитност њиховог усплахиреног националног романтизма, карактеристичног за сваку дијаспору. Моја тумачења, премда нужно непотпуна због одсуства потпунијег увида у још увек недоступне албанске изворе, показала су се, међутим, сасвим поузданим у тумачењу положаја Срба, као и у процени укупних албанских аспирација и крајњих циљева њихових националних елита. Зато се понеко из млађе генерације у Приштини обично обрадује кад добије моју књигу, као и кад радознало затражим на увид њихове радове. Еснафска комуникација, као уосталом и у дипломатији, уз све подразумевајуће разлике, остаје незаменљив темељ међусобног разумевања, оног којег није било, а које у заједничком интересу треба изградити у будућности... Историја је ипак предворје садашњице.

Да ли је време да се историчари позабаве најсвежијом прошлошћу на КиМ - последњим годинама Мило-шевићеве власти у Покрајини - једином косовском историјом о којој Запад пристаје да разговара и стално је истиче кад је КиМ у питању?

- О томе се већ доста, с неједнаким квалитетом и, ипак парцијалним увидима, пише и објављује, али недостаје приступ примарним историјској грађи. Континуитет одређених процеса је јасан, али је осетан недостатак поузданих историјских извора првога реда који би осветлили поједине догађаје, од архивске документације у службама и другим надлежним институцијама. Код Албанаца је слична ситуација - преовлађује дискурс жртве, а превладају се узроци који су их, у одређеним периодима, доводили у такву, подређену ситуацију. Дакле, до сада углавном парцијална или једностран тумачења.

ДНАС, Јелена Тасић, 29-30.09.07.

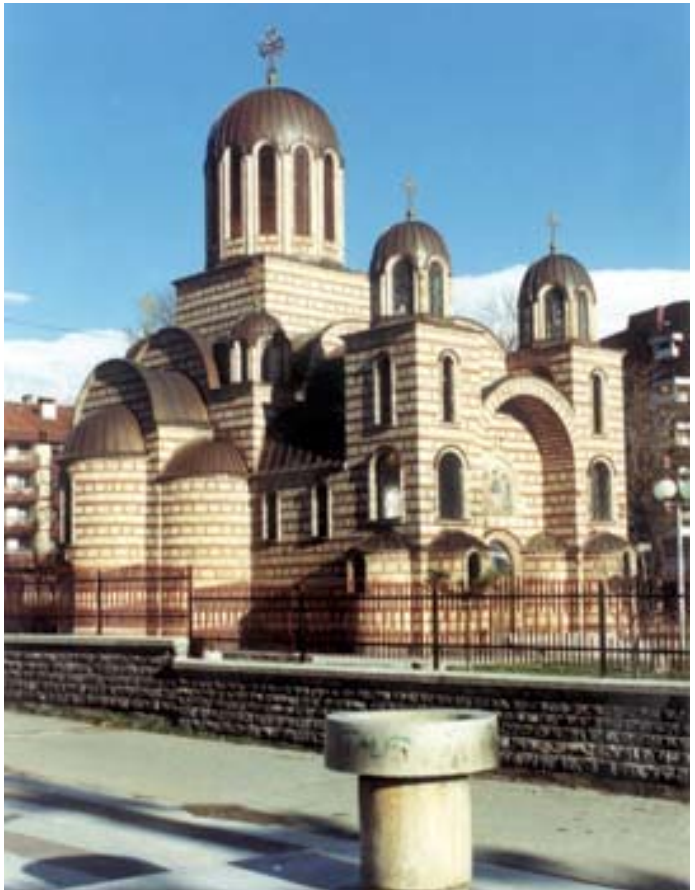
ХРОНИКА СТРАДАЊА ХРАМА СВЕТЕ ТРОЈИЦЕ У ЂАКОВИЦИ

Изградња цркве посвећене Светој Тројици са костурницом у коју су смештени посмртни остаци ратника из периода Балканских и Првог светског рата — снимак из 1940. Ову цркву су почетком педесетих година прошлог века срушили комунисти.

После доласка миротворачких трупа, од јуна 1999, црква је рушена и срушена

Деведесетих година прошлог века изграђена је нова црква

Ни остаци ове цркве нису остављени на миру. У мартовском погрому 2004. разуларена маса уклатила је и последње трагове постојања цркве. Сlike су спрoлећa 2004. и сјесени 2005. - на месту цркве - сметлиште. Црква је скинута и са списка за обнову на захтев албанских представника заједно са манастиром Светих Архангела, гробном црквом цара Душана. А у Ђаковици су биле кости српских војника.